

Poetika "Katarinskih pjesama" u pjesmarici Ane Katarine Zrinske

Pitlović, Iva Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:462019>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Iva Marija Pitlović

**Poetika *katarinskih pjesama* u Pjesmarici Ane
Katarine Zrinske**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Iva Marija Pitlović

Matični broj:
0009076565

Poetika *katarinskih pjesama* u Pjesmarici Ane
Katarine Zrinske

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Saša Potočnjak

Rijeka, 17. rujna 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova **Poetika katarinskih pjesama u Pjesmarici Ane Katarine Zrinske** izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Saše Potočnjak.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica
Iva Marija Pitlović

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Književnopovijesni kontekst književnoga rada Ane Katarine Zrinske (povijest istraživanja)	2
3. Metodologija istraživanja <i>katarinskih pjesama</i> u <i>Pjesmarici Ane Katarine Zrinske</i>	10
4. Analize odabranih <i>katarinskih pjesama</i>	15
5. Zaključak.....	35
6. Izvori	39
7. Literatura	39
8. Sažetak	42

1. Uvod

Hrvatska se književnost sedamnaestoga i osamnaestoga stoljeća prema Z. Kravaru može promatrati u četirima kulturnim zonama ili krugovima: dubrovačko – dalmatinski, kajkavski na sjeverozapadu Banske Hrvatske, slavonski i ozaljski književnojezični krug.¹ Josip Vončina uvrštava sljedeća književna djela i njihove autore u ozaljski književnojezični krug: *Adrijanskoga mora sirena* Petra Zrinskoga, *Putni tovaruš* Ane Katarine Zrinske, pjesnički opus Frana Krste Frankopana, *Propovijedi* Ivana Belostenca i njegov rječnik *Gazophylacium* u rukopisu.² Poetiku književnih tekstova ozaljskoga književnojezičnog kruga ili u novijim književnopovijesnim raspravama zrinsko-frankopanskoga književnog kruga, odlikuju sljedeće karakteristike: žanrovska raznolikost, zastupljenost i nabožne pučke literature, ali i svjetovnih tema i žanrova.³

Donedavno gotovo nepoznata *Pjesmarica* Ane Katarine Zrinske nastala je u sličnom književno-poetskom okružju kao i većina pjesničke zbirke Frana Krste Frankopana. Središnji dio ovoga rada obuhvaća dio pjesama *Pjesmarice* koje se specifičnom poetikom izdvajaju među ostalima pjesmama zbirke, a u literaturi su poznate kao tzv. *katarinske pjesme*.⁴

¹ Prema: Kravar, Zoran (1993) *Varijante hrvatskoga književnog baroka*, u: *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska, str. 39.

² Vončina, Josip (1977) *Analize starih hrvatskih pisaca*. Split: Čakavski sabor, str. 192.

³ Dukić, Davor (2003) *Hrvatska književnost. Neke temeljne značajke*. Rad se nalazi u zborniku radova *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*. Sv. 3: Barok i prosvjetiteljstvo: (XVII-XVIII. stoljeće) / ur. Ivan Golub. Str. 491.

⁴ Vidi: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 279.

2. Književnopovijesni kontekst književnoga rada Ane Katarine Zrinske (povijest istraživanja)

U hrvatskoj se književnoj historiografiji nije mnogo pisalo o Ani Katarini Zrinskoj i njezinu književnu radu. Prvi je koji spominje Anu Katarinu Zrinsku kao mecenatkinju **Boltižar (Baltzar) Milovec** koji joj posvećuje svoj molitvenik *Dvoji dušni kinč* (1661): *Djelo je posvećeno »gospo grof Ane Katarine od Frankopanov, vekivečne grofine od Trsata⁵, (...) Petra Zrinskoga, vekivečnoga grofa od Zrinja, (...) zakonomu tovarušu «, koja je na svoj trošak dala »ove molitvene i navučne knjižice štampati i međ ljudi razdeliti.«⁶*

Ivan je Kukuljević Sakcinski prvi književni povjesničar koji je pisao o Ani Katarini Zrinskoj i njezinu književnu radu. Kukuljević Sakcinski u književnopovijesnoj studiji *Književnici u Hrvatah iz prve polovice XVII. vieka s ove strane Velebita* iz druge polovice devetnaestoga stoljeća⁷ opširno piše o životu Ane Katarine Zrinske. Spominje molitvenik *Putni tovaruš* i uvodnu pjesmu *Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice*, a navodi i pjesmu usmjerenu protiv Katarine pod naslovom *Cantio de Zriny Petro*. Naziva Anu Katarinu Zrinsku znamenitom ženom *kojoj slične neima povjestnica hrvatska*.⁸ Hvali njezino zalaganje za hrvatski jezik i hrvatsku knjigu: (...) *jer se ona kao rodjena bogata grofinja, kao svietla banica, kao punica principah, nije stidila, poput sadašnjih izkvarenih tako zvanih aristokraticah, gojiti narodni svoj hrvatski jezik, te podupirati umom i radnjom hrvatsku knjigu*.⁹ Ističe njezino umijeće pisanja hrvatskim jezikom i umijeće stihotvorenja: (...) *Ali je svakako bolje pisala hrvatski, nego mnogi tadašnji i kasniji redovnici i svećenici, što su u sadašnjoj Hrvatskoj izdavali kojekakve pobožne knjižice, a i bolje verze pravila, nego njezin suprug Petar*.¹⁰

⁵ B. Milovec Anu Katarinu imenuje *vekivečnom grofinom od Trsata*, unatoč tome što su Frankopani bili grofovi Tržački. Naime Franjo Glavinić u historiografskom djelu *Historia Tersattana* razrađuje *metahistorijsku vezu* između Svete obitelji, Frankopana i Trsatskoga svetišta. F. Glavinić navedeno djelo posvećuje grofu Gašparu Frankopanu Trsatskom, a u toj je posveti uočljiva trojaka uloga Frankopana: *začetnici su Trsatskoga svetišta (crkve i samostana), zavjetovani su čuvari naslijeđa Svete obitelji i kao takvi vjekovječni grofovi Trsatski*. U drugom je izdanju *Querimoniae piae*, Frana Krste Frankopana, Fran Krsto Frankopan potpisan kao *vjekovječni grof Trsatski*. Budući da je u prvotisku *Querimoniae piae* Fran Krsto Frankopan potpisan kao *vjekovječni knez Tržački* Saša Potočnjak zaključuje da se radi o naknadnoj intervenciji franjevacu u titularnu atribuciju autorovu. Franjevci čine ovu intervenciju potaknuti *legendarnim Prijenosom Svete kuće Blažene Djevice Marije iz Nazareta na Trsat na koji se nadovezuje osnutak Trsatskoga svetišta te gradnja franjevačke crkve i samostana na Trsatu* (Čitav je tekst oblikovan prema: Potočnjak, Saša (2018) *Prvotiskak Elegije Frana Krste Frankopana*. Fluminensia, 30 (2018), 2; 7-28, str. 16-19).

⁶ Citirano prema *Boltižar Milovec* (1612–1678), u „Hrvatski kajkavski pisci II“, priredila O. Šojat. PSHK, Zora & Matica hrvatska, Zagreb, 1977, str. 141.

⁷ Kukuljević Sakcinski, Ivan (1868) *Književnici u Hrvatah iz prve polovice XVII. vieka s ove strane Velebita* (dio pod naslovom: Ana Katarina grofinja Frankopan-Zrinska). *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* 9, 158-183.

⁸ Ibid. Str. 177.

⁹ Ibid. Str. 177.

¹⁰ Ibid. Str. 179.

Branko Vodnik u svoju *Povijest hrvatske književnosti* uvrštava Anu Katarinu Zrinsku stavljajući je u kontekst kajkavske književnosti sedamnaestoga stoljeća u doba protureformacije te ju uspoređuje s Petrom Zrinskim: (...) *Petar Zrinski vrlo je rdjavo mislio o dvorskim Isusovcima u Beču, a poslije smrti svoga brata on je bio jedini podoban, da izmiri zavadjene kalvine i katolike u sjevernoj Ugarskoj, zastupajući načelo vjerske slobode. Takova bila je i njegova žena Katarina.* (...) ¹¹ Osim navedenoga, Vodnik navodi da je Ana Katarina Zrinska vlasnica *Sibile*, knjige gatalice u stihovima, a autor je toga prijevoda mađarske *Fortune* iz 1594. godine – Petar Zrinski. ¹²

Slavko Ježić piše o Ani Katarini u svojoj povijesti književnosti ¹³ navodeći Anu Katarinu u poglavlju *Književnost katoličke obnove i baroka (XVII. stoljeće); Katolička obnova kod Hrvata*. Ježić spominje Baltazara Milovca i njegovu knjigu *Dvojdušni kinč* (Beč, 1661.) za koju piše da je *izdana podporom KATARINE ZRINSKE, žene kasnijeg bana Petra, koja je i sama priredila prema njemačkomu molitvenik "Putni tovaruš" (Mleci, 1661.)* ¹⁴ Ježić ne ocjenjuje poznati književni rad Ane Katarine Zrinske.

Mihovil Kombol u *Povijesti hrvatske književnosti do narodnog preporoda* ¹⁵, u poglavlju naslova *Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan* bilježi svega jednu rečenicu o stvaralaštvu Ane Katarine Zrinske: *...i do skromnog, ali omiljelog i ponovno izdavanog molitvenika Putni tovaruš (1661), što ga je Katarina Zrinska preradila iz nimškoga na hrvatski jezik.* ¹⁶

Krešimir Georgijević u svojoj povijesti hrvatske književnosti ¹⁷ spominje Anu Katarinu Zrinsku u dijelu o književnome stvaralaštvu Petra Zrinskoga navodeći knjigu gatalica *Sibila* (prijevod Petra Zrinskoga) koju se pogrešno pripisivalo ¹⁸ Ani Katarini Zrinskoj. Zatim navodi njezinu kratku biografiju i okolnosti vezane za urotu: *Na račun nesretne Katarine svalio se teret suvremenog javnog mnijenja: tobože, ona je svojim gordim željama da bude kraljica navela muža i brata da se dignu protiv cara i sl.* ¹⁹ Nadalje navodi podatak da je u Ozlju 1660. prevela s njemačkoga molitvenik *Putni tovaruš*, a koji je na svoj trošak tiskala u Veneciji 1661. godine;

¹¹ Vodnik, Branko (1913) *Povijest hrvatske književnosti*: Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća. Zagreb: Matica hrvatska, str. 279.

¹² Ibid. Str. 279.

¹³ Ježić, Slavko (1944) *Hrvatska književnost od početaka do danas: 1100 – 1941*. Zagreb: Naklada A. Velzek

¹⁴ Ibid. Str. 250.

¹⁵ Kombol, Mihovil (1961) *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*. Zagreb: Matica hrvatska

¹⁶ Ibid. Str. 275.

¹⁷ Georgijević, Krešimir (1969) *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*. Zagreb: Matica hrvatska.

¹⁸ Ibid. Str. 40.

¹⁹ Ibid. Str. 114.

navodi da se *Putni tovaruš* sastoji od predgovora, posvetne pjesme čitateljima i molitava te dodaje: *U stihotvorenju bolja je od muža.*²⁰

Franjo Švelec u *Povijesti hrvatske književnosti od renesanse do prosvjetiteljstva*²¹ piše o dvama molitvenicima Baltazara Milovca: *Dvojdušni kinč* i *Dušni vrt, duhovnim cvjetjem nasadjen*. Milovac je molitvenik *Dvojdušni kinč* posvetio Ani Katarini Zrinskoj, koja je i sama sastavljala molitvenik.²² Nadalje u dijelu o stvaralaštvu Petra Zrinskoga Švelec spominje prijevod *Sibile* Petra Zrinskoga navodeći kako se pogrešno mislilo da je autorica toga prijevoda Ana Katarina Zrinska.²³

Olga je Šojat posvetila dosta prostora Ani Katarini Zrinskoj u knjizi *Hrvatski kajkavski pisci*.²⁴ Na temelju do tada poznatih izvora O. Šojat piše o životu i nesretnoj sudbini Ane Katarine Zrinske.²⁵ Navodi da je Ana Katarina bila mecenatkinja djela *Dvoji dušni kinč* Baltazara Milovca i da je autorica *Putnoga tovaruša*. Spominje i dvije pjesme usmjerene protiv Ane Katarine u kojima se nju optužuje kao začetnicu urote. Starija je pjesma *Cantio mixta*, a početni je stih mlađe pjesme *Gospoda prezmožna i ostali ljudi*. Šojat piše da starija pjesma nema umjetničku vrijednost i da ne pruža nikakva uporišta na temelju kojih bi se mogao odrediti potencijalni autor, a kao potencijalnog autora mlađe pjesme Šojat navodi Boltizara Pogledića.²⁶ Na kraju se dotiče knjige gatalica *Sibile* ističući da je Katarina bila samo njezina vlasnica, ali ne i autorica.

Dubravko Jelčić u *Povijesti hrvatske književnosti*²⁷ bilježi svega jednu rečenicu o Ani Katarini Zrinskoj u dijelu o ozaljskome književno – jezičnome krugu, odnosno o njoj piše usputno nadovezujući se na Petra Zrinskoga: *O atmosferi koja je vladala u tom otmjenom, aristokratskom društvenom i obiteljskom krugu govori i to, da je i njegova supruga Ana Katarina, rođ. Frankopan (1625?-1673) pokazala književni dar: njena molitvena knjižica Putni*

²⁰ Ibid. Str. 114.

²¹ Franičević, Marin; Švelec, Franjo; Bogišić, Rafo (1974) *Povijest hrvatske književnosti od renesanse do prosvjetiteljstva* (Knjiga 3). Zagreb: Liber, Mladost, str. 239.

²² Ibid. Str. 239.

²³ Ibid. Str. 239.

²⁴ Šojat, Olga [ur.] (1977) *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće. Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 15/II. Zagreb: Zora; Matica hrvatska

²⁵ Pišući o životu i nesretnoj sudbini Ane Katarine Zrinske, Šojat se poziva na sljedeće izvore: I. Kukuljević Sakcinski (1868) Ana Katarina grofinja Frankopan-Zrinska. *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* 9; I. Zahar (1871) O grofici Katarini Zrinskoj. *Vienac zabavi i pouci*, III, br. 17, Zagreb; T. Smičiklas (1871) O banici i spisateljici Katarini Frankopanki. *Vienac zabavi i pouci*, III, br. 17, Zagreb; I. Kukuljević Sakcinski (1882) Tri Katarine Frankopanke promicateljice književnosti. *Vienac zabavi i pouci*, XIV, br. 1, Zagreb; J. Tomljenović (1893) Katarina Zrinska, banica hrvatska (1625-1673). Zagreb

²⁶ Šojat, Olga [ur.] (1977) *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće. Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 15/II. Zagreb: Zora; Matica hrvatska, str. 10-13.

²⁷ Jelčić, Dubravko (1997) *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Naklada Pavičić

tovaruš *odlikuje se lirizmom i skladnim stilom.* (...) ²⁸ Iz navedenoga proizlazi da je i novija hrvatska historiografija književni rad Ane Katarine Zrinske uglavnom promatrala u kontekstu književno-političkih djelatnosti njezina supruga.

Slobodan Prosperov Novak u svojoj povijesti hrvatske književnosti ²⁹ na nekoliko stranica piše o *Putnome tovarušu: Svoju jedinu knjigu, molitvenik Putni tovaruš, dala je Ana Katarina Zrinska tiskati u lijepoj likovnoj opremi sa znatnom kompozicijskom jasnoćom, što i nije bila osobina većine ondašnjih knjiga.* ³⁰ Spominje gdje je i kada knjiga izdana; piše o predgovoru i kome ga je autorica namijenila s naglaskom na žensko čitateljstvo koje nije poznavalo strane jezike, stoga je to žensko čitateljstvo *idealni čitatelj njezina molitvenika* ³¹ koji je pisan na hrvatskome jeziku. Naglašava Katarininu brigu zbog malo knjiga pisanih na hrvatskome jeziku koja je poslužila i kao poticaj za sastavljanje *Putnoga tovaruša*. Dodaje da je nastao prijevodom njemačkih predložaka, osim uvodne *i vrlo ganutljivo intonirane pjesme* ³² kojoj je autorica sama Ana Katarina Zrinska. Zatim piše o vrstama koje se nalaze u molitveniku navodeći prijevode psalama, svakodnevnih molitvi i himni. Govori o vrijednosti jezika njezine knjižice, a taj je jezik *u hrvatsku književnost onoga doba unio do tada nepoznatu osjećajnost.* ³³ S. Prosperov Novak je 2004. godine objavio još jednu povijest hrvatske književnosti ³⁴, ali ni u njoj u Katarinin opus ne uvrštava *Pjesmaricu*.

Marija Šercer u radu *Žene Frankopanke* ³⁵ piše o četrnaest žena koje su rođene kao Frankopanke ili su udajom dospjele u obitelj Frankopan. Autorica naglasak stavlja na uvjete u kojima su se ženska djeca udavala. Kao posljednju među ženama Frankopankama autorica izdvaja Anu Katarinu. Uz opširan pregled života Ane Katarine, autorica piše i o njezinu književnu radu istaknuvši da je *na književnom polju Ana Katarina je također iskušala svoje mogućnosti.* ³⁶ Autorica piše o molitveniku *Putni tovaruš* i citira dijelove iz predgovora toga molitvenika. Nadalje za taj predgovor autorica navodi da je *pisan u marketinškom, literarnom i jezičnom duhu 17. stoljeća.* ³⁷ Potom autorica piše da se *uz Katarinu Zrinsku vezuje i rukopis*

²⁸ Ibid. Str. 68.

²⁹ Novak, Slobodan Prosperov (1999) *Povijest hrvatske književnosti 3: Od Gundulićeva poroda od tmine do Kačićeva Razgovora ugodnog naroda slovinskoga iz 1756.* Zagreb: Izdanja Antibarbarus

³⁰ Ibid. Str. 458.

³¹ Ibid. Str. 458.

³² Ibid. Str. 459.

³³ Ibid. Str. 460.

³⁴ Novak, Slobodan Prosperov (2004) *Povijest hrvatske književnosti, Raspeta domovina, Svezak I.* Split: Marjan Tisak

³⁵ Šercer, Marija (2011) *Žene Frankopanke.* Modruški zbornik, Vol. 4-5, No. 4-5, str. 21-81.

³⁶ Ibid. Str. 71.

³⁷ Ibid. Str. 71.

knjige gatalice pod nazivom »Sibila«. ³⁸ Također spominje da je Ana Katarina pomogla pri izdavanju knjige *Dvojdušni kinč* (Beč, 1661) Baltazara Milovca. ³⁹ Zatim piše o dvama pismima: pismu Ane Katarine njezinoj kćeri Juditi Petronili i o oproštajnom pismu Petra Zrinskoga Ani Katarini. ⁴⁰

*

Na temelju poznatih podataka do početka 1990-ih utvrđeno je da književni opus Ane Katarine obuhvaća prijevod njemačkoga molitvenika, odnosno kompilacije molitvi i kratkih promišljanja pod nazivom *Putni tovaruš* koji je objavljen 1661. godine u Veneciji. Na početku se toga molitvenika nalaze predgovor i njezina autorska pjesma *Vsakomu onomu ki štal bude ove knjižice*. ⁴¹ Odnosno, utvrđeno je da *Sibila* nije prijevod čija je autorica Ana Katarina Zrinska, već se zasada pretpostavlja da je prijevod sastavio Petar Zrinski.

Sredinom 1980-ih u Beču lutajući je reporter Gerhard Ledić pronašao i otkupio rukopisnu pjesmaricu. Na koricama je te pjesmarice navedeno ime *Groff Frankopan Cattarina*. Ledić je tu pjesmaricu, u kojoj su pjesme Ane Katarine Zrinske i drugih autora, nazvao *Libar od szpominka Cattarine Zrinszke*. ⁴² D. Dukić i J. Lukec u prvome radu ⁴³ koji se bavi proučavanjem poetike i konteksta pjesama u *Pjesmarici* navode da je skupina učenih Ledićevih prijatelja početkom 1990-ih planirala objaviti pjesmaricu, ali to je tek učinjeno 2014. godine u Matici hrvatskoj. Rukopis je objavljen pod naslovom *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*, a priređivač je toga izdanja Josip Bratulić. ⁴⁴

³⁸ Ibid. Str. 71.

³⁹ Ibid. Str. 72.

⁴⁰ Ibid. Str. 74.

⁴¹ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 275.

⁴² Bratulić, Josip (2014) *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici*. *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 316.

⁴³ To je rad: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61

⁴⁴ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 275.

Unatoč tome što je *Pjesmarica*⁴⁵ objavljena tek 2014. godine bili su mogući neki djelomični uvidi u pjesmaricu, a na temelju je tih uvida nastalo i nekoliko studija čiji su autori sljedeći: Rafo Bogišić, Dragutin Feletar i Zvonimir Bartolić.⁴⁶

Rafo Bogišić u raspravi *Katarina Frankopan – Zrinski*, koju je objavio u povodu 325. godišnjice Katarinine smrti, piše da je otkriće pjesama Ane Katarine Zrinske istaknuti događaj u povijesti hrvatske književnosti i kulture.⁴⁷ Analizira pet pjesama iz pjesmarice: *Popivka od razboja Čingičevoga; Ki to glas za boga: ki se [v] svitu čuje; Jur bihi ravnice plačem napunila; Černu farbu sam si izabrala* i *Ah! Povi mi, mati Eva*. Značajno mjesto u kontekstu ozaljskoga jezično-književnoga kruga pridaje Katarini Zrinskoj nazvavši ju *prvom ženom u književnosti sjeverne Hrvatske*.⁴⁸

Dragutin je Feletar autor studije *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*⁴⁹ koju je objavio u povodu 330. obljetnice njezine smrti. Za *Libar od spominka*, kako naziva *Pjesmaricu* Ane Katarine Zrinske, piše: *To je svakako prvorazredno književno – povijesno otkriće koje baca novo svjetlo ne samo na očito mnogo značajniji doprinos Katarine Zrinske hrvatskoj književnosti, nego se to dosad mislilo, nego i na revalorizaciju cjelokupne hrvatske književnosti 17. stoljeća*.⁵⁰ U prilogu objavljuje dvije Katarinine pjesme: *Ki to glas za Boga, ki se svitu čuje* i *Stvoritelju svita, da bih pitat smila*.

Zvonimir Bartolić u monografiji *Majka Katarina*⁵¹, u poglavlju *Libar od spominka, nove stranice za poznavanje književnog djela Ane Katarine Frankopan – Zrinski* piše o pjesmarici. Između ostaloga o čemu piše navodi i važnost *Libra* za koji kaže: *Ponajprije, Libar u znatnoj mjeri ne samo proširuje njezin književni opus, nego ga u estetskom smislu upotpunjuje, definira, otkrivajući da kao pisac nije bila slučajni suputnik nego da je u puno čemu bila nositelj književnog života (...)* Libar je svjedok tragedije ne samo njezine, nego i

⁴⁵ Naslov *Pjesmarica* koristim prema izdanju Matice hrvatske iz 2014. godine. *Pjesmarica* je u književnu povijest ušla pod naslovom *Libar od spominka Cattarine Zrinszke*, no, s obzirom na to da Ana Katarina nije autorica svih pjesama ove zbirke, naslov koji sadrži njezino ime implicira i autorstvo, stoga nije metodološki utemeljen (Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 279).

⁴⁶ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 276.

⁴⁷ Bogišić, Rafo (1998) *Katarina Frankopan – Zrinski*. U povodu 325. godišnjice pjesnikinje smrti (1673. – 1998.). *Forum*, 37, 7 – 8

⁴⁸ Ibid. Str. 740.

⁴⁹ Feletar, Dragutin (2003) *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*. Podravina: Časopis za multidisciplinarna istraživanja, 2, 4, 101 – 120.

⁵⁰ Ibid. Str. 103.

⁵¹ Bartolić, Zvonimir (2006) *Majka Katarina: biografski i književno – povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan – Zrinski & Putni tovaruš: na spomen 330. obljetnice smrti*. Čakovec: Matica hrvatska: Zrinski

tragedije Zrinskih i Frankopana, tragedije hrvatskog naroda u cjelini, kojemu su Zrinski i Frankopani pripadali.⁵² Z. Bartolić je i autor članka o Ani Katarini Zrinskoj iz *Hrvatske književne enciklopedije*⁵³ u kojemu piše: *U kodeksu, poznatu pod imenom Libar od spominka, nalazi se veći broj njezinih pjesama. Kodeks nije u cjelini objavljen niti proučen*⁵⁴, a prema onome što je poznato, *A. K. Zrinski može se ubrajati u red najistaknutijih pjesnika hrv. barokne književnosti.*⁵⁵

Na temelju cjelokupna poznavanja rukopisa *Pjesmarice Ivan je Zvonar* objavio raspravu o Katarini kao pjesnikinji.⁵⁶ Ta je rasprava pod naslovom *Ljudski i književni lik Ane Katarine Frankopan – Zrinski* prvi put objavljena u zborniku radova *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju*, a poslije je objavljena u Zvonarovoju monografiji *Na kajkavskim korijenima. Rasprave i studije.*⁵⁷ Izdvajam ovdje Zvonarovu književno-kritičku ocjenu *Pjesmarice*:

U cijeloj hrvatskoj književnosti nema primjera koji bi jednakom snagom slikao dubinu tuge lirskoga subjekta nad nečim što se dogodilo, a nije se moralo tako dogoditi, ali i jačinu prosvjeda zbog nerazumijevanja velikih prema malim narodima. Upravo da posljednja komponenta, sažeta u sintagmi »čalarnost sveta«, čini poeziju Katarine Frankopan-Zrinski trajno aktualnom.

Sve njezine pjesme nisu umjetnički jednako vrijedne. Ponekad je zastajala preplavljena dubinom osjećanja i tragikom događanja, a ponekad je, u jakoj duševnoj napetosti, svoje misli izricala već prije napisanim, pa zatim ponovljenim stihovima u novoj pjesmi.

Ima, međutim, u opisanoj zbirci i više takvih poetskih ostvarenja u kojima je snažna autoričina senzibilnost, uz adekvatnu vanjsku formu, našla i svoj pravi pjesnički izraz.

*Nema nikakve sumnje da je to i najbolji dio hrvatske svjetovne barokne poezije »... s ove strane Velebita«.*⁵⁸

Nastavljajući se na istraživanja Ivana Zvonara, **Davor Dukić** i **Jasmina Lukec** u radu *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst* opisali su sadržaj i kompoziciju *Pjesmarice* te su pokušali utvrditi kojim bi pjesmama mogla biti autorica Ana Katarina Zrinska. Istaknuli

⁵² Ibid. Str. 157.

⁵³ Bartolić, Zvonimir (2012) *Hrvatska književna enciklopedija*, Knj. 4. Natuknica: ZRINSKI, Ana Katarina (Frankopan). Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*. [glavni urednik Velimir Visković], str. 548. i 549.

⁵⁴ Natuknica je napisana 2012. godine, a čitava je pjesmarica objavljena 2014. godine.

⁵⁵ Ibid. Str. 549.

⁵⁶ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatia: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 276.

⁵⁷ Ibid. Str. 276.

⁵⁸ Zvonar, Ivan (2009) *Na kajkavskim korijenima: rasprave i studije*. Samobor: Meridijani. Str. 193.

su metričke, stilske i motivske podudarnosti pretpostavljenih Katarininih pjesama s pjesničkim opusom njezina supruga Petra Zrinskog i brata Frana Krste Frankopana.⁵⁹

*

Cjelovito izdanje *Pjesmarice* priređeno prema rukopisu objavljeno je 2014. godine u Matici hrvatskoj pod naslovom *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Priređivač je toga izdanja i autor popratnih tekstova **Josip Bratulić**.⁶⁰ Svi stihovi u ovome radu preuzeti su prema navedenom izdanju iz 2014. godine.

⁵⁹ Prema: Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 273.

⁶⁰ Bratulić je i autor članka ZRINSKI, ANA KATARINA koji se nalazi u *Leksikonu hrvatskih pisaca*. U tome članku Bratulić spominje *Libar od spominka: Katarini Zrinskoj može se pripisati i veći dio pjesama iz dosad neobjavljenog rukopisa kajkavskih pjesama 17/18. st., u kojima se opisuju turobna raspoloženja i životne nesreće* (Bratulić, Josip (2000) *Leksikon hrvatskih pisaca*. Članak: ZRINSKI, ANA KATARINA, rođena FRANKOPAN. Zagreb: Školska knjiga. [glavni urednik Krešimir Nemeč], str. 801. i 802).

3. Metodologija istraživanja *katarinskih pjesama u Pjesmarici Ane Katarine Zrinske*

Za hrvatsku književnost 17. kojoj pripada opus Ane Katarine Zrinski, Zoran Kravar navodi sljedeće: *Naša se književnost u to doba sastojala od nekoliko samostalnih regionalnih tradicija koje su se jedna od druge razlikovale po dijalektalnoj osnovi, po generičkim obilježjima svojih tipičnih ostvarenja, po ritmu i po tipu razvoja, a i po položaju što su ga, svaka u svom vlastitom kulturnom okružju, zauzimala na liniji između estetičkih i pragmatičnih interesa.*⁶¹ Kravar tu književnost dijeli na tri hrvatske kulturne zone govoreći o hrvatskome književnom regionalizmu u 17. i 18. stoljeću. Zone su koje izdvaja sljedeće: dubrovačko – dalmatinska, kajkavska na sjeverozapadu Banske Hrvatske i slavonska. Tim trima zonama pridodaje i **ozaljski književnojezični krug** koji on katkada naziva i Zrinsko–frankopanski krug.⁶²

Pojedini autori⁶³ daju prednost upotrebi termina *zrinsko-frankopanski jezično-književni krug*. Franjo Pajur kao argument toj tezi ističe činjenicu da ne postoji organizirana jezikoslovna povezanost, odnosno usklađen naziv jezika među pripadnicima toga kruga. Naime Zrinski taj jezik zovu *hrvatski*, Frankopan ga zove *navadni jezik*, Belostenec *ilirski*, a Ratkaj *slovinski*.⁶⁴ Nadalje Pajur na temelju *površnih jezičnih raščlambi*⁶⁵ zaključuje o neaktivnom sudjelovanju Belostanca i Ratkaja u spominjanom krugu. Tome zaključku Pajur pridodaje i činjenicu da se vjerska tematika Belostenčeva i Ratkajeva djela ne uklapa u svjetovnu tematiku djela zrinsko-frankopanskoga kruga.⁶⁶

Pisce je koji pripadaju tome krugu odredio Josip Vončina u djelu *Ozaljski jezično književni krug*.⁶⁷ Ti su pisci sljedeći: Fran Krsto Frankopan, Ana Katarina Zrinska, Ivan Belostenec, Juraj Ratkaj Velikotaborski, a nastavljač je njihove književnojezične tradicije

⁶¹ Kravar, Zoran (1993) *Varijante hrvatskoga književnog baroka*, u: *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska, str. 39.

⁶² *Njima bi valjalo pribrojiti i plodove književne djelatnosti na dvorovima velikaša Zrinskih i Frankopana, koji, zahvaljujući specifičnu dijalektu, a donekle i specifičnoj društvenoj funkciji, tvore zasebnu, premda ne posve jednoliku književnu tradiciju* (Kravar, 1993: 39).

⁶³ **Jembrih, Alojz** (2005) *Zrinsko-frankopanski jezično-književni krug i Tijelovske propovijedi Ivana Bilostinca*, Gazophylacium, 1-2, Zagreb; **Pajur, Franjo** (2014): *Ozaljski jezično – književni krug ili Zrinsko – frankopanski književni krug*. *Kaj: Časopis za književnost, umjetnost i kulturu*.

⁶⁴ Prema: Pajur, Franjo (2014): *Ozaljski jezično – književni krug ili Zrinsko – frankopanski književni krug*. *Kaj: Časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, Str. 61.

⁶⁵ Usp. Ibid. Str. 61-66.

⁶⁶ Ibid. Str. 67.

⁶⁷ Vončina, Josip (1968): *Ozaljski jezično – književni krug*. Radovi zavoda za slavensku filologiju, sv. 10, Zagreb

Pavao Ritter Vitezović.⁶⁸ Kao najznačajnija književna djela toga kruga Vončina navodi sljedeća: *Adrijanskoga mora sirena* (prijevod mađarskog djela Nikole Zrinskoga *Adriai tengernek Syrenaia*) Petra Zrinskoga; *Gatlic za čas kratiti* Frana Krste Frankopana i veliki rječnik *Gazophylacium* Ivana Belostenca.⁶⁹

Još je jedno metodološko polazište u proučavanju ozaljskoga književno-jezičnog kruga predložila Saša Potočnjak u radu *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća*.⁷⁰ Naime autorica književnike toga kruga stavlja u nešto širi kontekst sjeverne Italije, južne Austrije i sjeverozapadne Hrvatske. Autorica povezuje književni opus Frana Krste Frankopana s furlanskim književnim krugom u sedamnaestom stoljeću i s talijanskim akademijama u Beču iz sedamnaestoga stoljeća. Na temelju nasljedovanja određenih motivsko-tematskih sadržaja u poeziji Frana Krste Frankopana autorica pretpostavlja da je Fran Krsto Frankopan mogao biti povezan s nekoliko talijanskih akademija koje su djelovale na Bečkom dvoru između 1657. godine i 1674. godine. Na temelju rodbinskih i prijateljskih veza Frana Krste Frankopana s talijanskom furlanskom obitelji Frangipane i na temelju Frankopanova kulturna i vojno-politička angažmana u Furlaniji autorica utvrđuje njegovu povezanost s tamošnjim literarnim krugovima. Također, uočava i određene poetičke analogije pjesništva Frana Krste Frankopana s furlanskim pjesništvom, a posebno s pjesništvom Ermesa di Colloreda i Eusebija Stelle.⁷¹

U kontekstu bi toga metodološkoga polazišta valjalo istaknuti i rad Davora Dukića *Nacionalna vs. Komparativna povijest književnosti*.⁷² U navedenu radu autor naglašava potrebu za komparativnim istraživanjem regionalnih književnosti u sedamnaestome stoljeću regije Alpe-Adrija i hrvatske književnosti. Autor piše da regionalna rascjepkanost proizlazi iz političkih razloga i da su upravo zbog te podijeljenosti teritorija omogućeni intenzivni kontakti pojedinih književnih tradicija. Kao primjer takvih regija autor navodi Flandriju i regiju Alpe – Jadran. Za kontekst je hrvatske književnosti važna ova potonja za koju autor navodi da je potrebno istražiti na koji način hrvatska književnost sedamnaestoga stoljeća participira u toj regiji.⁷³

*

⁶⁸ Vončina, Josip (1977) *Analize starih hrvatskih pisaca*. Split: Čakavski sabor, str. 192.

⁶⁹ Ibid. Str. 192.

⁷⁰ Potočnjak, Saša (2015) *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća*. Slavistična revija, 1, 119-134.

⁷¹ Prema: Ibid. Str. 119-134.

⁷² Dukić, Davor (2003) *Nacionalna vs. Komparativna povijest književnosti*. Umjetnost riječi. XLVII/1-2.3-26

⁷³ Prema: Ibid. Str. 23.

Književnopovijesna se problematika *Pjesmarice*, koju problematiziraju Dukić i Lukec, može podijeliti na tri dijela: pitanje Katarinina opusa, tj. koje se pjesme mogu pripisati Katarini; odnos poetike *katarinskih* pjesama u *Pjesmarici* prema poetici pjesama iz opusa Frana Krste Frankopana; proširenje znanja o književnopovijesnom kontekstu ozaljskoga književnojezičnog kruga.⁷⁴

Ivan je Zvonar dao doprinos istraživanju ove književnopovijesne problematike na sljedeće načine: iznijevši pretpostavku da je Katarina autorica trideset i jedne pjesme; uočivši na temelju izražajnih metričkih i leksičkih podudarnosti da se u *Pjesmarici* nalazi pet pjesama Frana Krste Frankopana⁷⁵; prikazavši motivsko – frazeološke podudarnosti pjesama *Pjesmarice* s pjesmama onodobnih kajkavskih pjesmarica.

Pjesmarica sadrži osamdeset i četiri pjesme od kojih je sedamdeset napisano na hrvatskome jeziku, osam na latinskome jeziku, pet na njemačkome jeziku i jedna na slovenskome jeziku. Imena se autora/prevoditelja/zapisivača pojavljuju uz dvadesetak pjesama i to najčešće nakon posljednjega stiha. Tako dvanaest pjesama nosi potpis grofa Franje (Ferenza) Delišimunovića⁷⁶; autor je triju pjesama Delišimunovićev otac Joannes (Ivan, Janko) Jelačić; dvije se pjesme pripisuju dvorskome savjetniku Baltazaru Patačiću i, konačno, dvije su pjesme potpisane nerazriješenim inicijalima C. E. B i MM. *Pjesmarica* se sastoji od dva dijela, a većina se navedenih pjesama nalazi u drugome dijelu *Pjesmarice*.⁷⁷

Te se pjesme iz drugoga dijela *Pjesmarice*, pišu D. Dukić i J. Lukec, razlikuju metrički i tematski od većine pjesama iz prvoga dijela *Pjesmarice*. Za pjesme se iz prvoga dijela *Pjesmarice* pretpostavlja da im je autorica Ana Katarina Zrinska te ih D. Dukić i J. Lukec nazivaju *katarinskim pjesmama*.⁷⁸ Nadalje Dukić i Lukec razlikuju i dvije *Katarinine pjesme*: uvodnu pjesmu *Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice* koja se nalazi u molitveniku *Putni tovaruš* i pjesmu *Popivka od razboja Čingičevoga* koja se nalazi u *Pjesmarici* i u kojoj se

⁷⁴ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, 277.

⁷⁵ Kao glavni argument svojoj tezi Zvonar navodi *osobu lirskoga subjekta koja je muškoga roda, za razliku od Katarininih pjesama u kojima je lirsko ja žena* (Zvonar, 2009: 194). Saša se Potočnjak zasada nije složila s tezom o pet novih dosada nepoznatih pjesama Frana Krste Frankopana. Naime autorica *smatra da takva argumentacija nije znanstveno utemeljena jer je glas lirskoga subjekta potpuno neovisan o kategoriji autorstva*. Također navodi da u pjesničkoj zbirci *Gartlic za čas kratiti*, Frana Krste Frankopana, nekoliko pjesama ima lirski subjekt ženskoga glasa (Potočnjak, 2013: 20). Dukić i Lukec, na tragu Zvonarovih istraživanja, potvrđuju mnoge podudarnosti između *katarinskih pjesama* i pjesama Frana Krste Frankopana. Te se podudarnosti očituju na sljedećim razinama: tematskoj, stilsko-motivskoj, leksičkoj i versifikacijskoj (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 286, 287, 288).

⁷⁶ Njegova je supruga Barbara Sidonija Peranska koja je bila vlasnica *Pjesmarice*. Nakon njezine smrti *Pjesmarica* je došla u posjed pavlina u Sveticama (Prema: Bartolić, 2004: 159).

⁷⁷ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, 278. i 279.

⁷⁸ Ibid. Str. 279.

Katarina potpisala.⁷⁹ Te se dvije Katarinine pjesme, navode Dukić i Lukec, tematski razlikuju od *katarinskih pjesama* koje nisu religiozne tematike kao što je uvodna pjesma u *Putnome tovarušu* ili političko – ratničke tematike kao što je *Popivka od razboja Čingičevoga*.⁸⁰

U korpusu se *katarinskih pjesama* nalazi trideset pjesama: pjesme br. [5-6], [8-18], [23-31], [34-37], [40], [43], [50], [56], a jedna se pjesma javlja u dvjema varijantama – pjesma br. [24] i br. [52].⁸¹

Dukić i Lukec navode sljedeća poetička obilježja *katarinskih pjesama*, odnosno *katarinske dominante*⁸²: samosažalijevajući ženski lirski subjekt koji je u 1. licu, stoga se radi o ispovjednom tipu pjesme; teme i motivi koji se vezuju uz lirskoga subjekta koji su analogni historiografskoj predodžbi o Katarininoj sudbini⁸³, odnosno glavna je tema nesretna sudbina ženskoga lirskog subjekta koji često apostrofira sljedeće *krivce* za tu nesretnu sudbinu: *nazlobnike, čalarni svit i himbenost i jalnost*; zazivanje Božje pomoći na kraju pjesme; osim što su pjesme iskazno ujednačene, one su i metrički ujednačene, odnosno prevladava dvanaesterac koji se javlja u čak dvadeset i četiri pjesme.⁸⁴ Od ostalih tema i motiva koje izdvajaju Dukić i Lukec istaknut ću sljedeće: usporedba sadašnjega vremena s uzništvom u kojoj se nerijetko javlja motiv *pečine* ili *krletke*; aludiranje na bogatstvo i društveni ugled u prošlosti; briga za očuvanje društvenoga ugleda.

*

Tema mojega rada jesu izdvojene *katarinske pjesme*:

- [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti*;
- [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoč mogal*;
- [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*;
- [14] *Ja li jesam Adamova: najveća kči sagrišila*;

⁷⁹ *Ovo za spominak ja hotih spisati, / A za veću diku činit ću spivati, / Katarina Zrinska svitu napred dati / Da im Bog da lip glas uvik uživati* (Stihovi su navedeni prema: Zrinski, Katarina (2014) *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske* [prir. Josip Bratulić]. Zagreb: Matica hrvatska).

⁸⁰ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinske – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 279.

⁸¹ Ibid. Str. 279.

⁸² Ibid. Str. 284.

⁸³ U kontekstu bi datiranja *katarinskih pjesama* valjalo istaknuti sljedeće: *U Katarininoj zbirci pjesme nisu poredane po kronološkom slijedu stvarnih zbivanja, ali se taj slijed dade iz njih lako iščitati, tim prije što su neke i datirane* (Zvonar, 2009: 187). Tako Zvonar za prvu pjesmu uzima *Popivku od razboja Čingičevoga*. Nadalje Bogišić zaključuje o nastanku na temelju sadržaja i ugođaja u pjesmama te ih datira u desetljeće nakon 1660. godine i u proljetne dane 1670. godine (Bogišić, 1998: 722). Bartolić također zaključuje na temelju sadržaja nekih pjesama da su nastale u doba Katarinina zatočeništva povezujući to s činjenicom da se *Libar* nalazio u Katarininom vlasništvu do 15. srpnja 1670. godine kada je iz Čakovca odvedena u zatvor u Grazu (Bartolić, 2004:157).

⁸⁴ Ibid. Str. 280.

- [16] *Jur sam zdihavanjem nebo napunila;*
- [23] *Ah! Povi* mi, mati Eva;*
- [24] *Oh! Neverna zemlja nejednaka reda;*
- [27] *Druga novič ispravljena popivka;*
- [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje;*
- [31] *Ah! Nesriču moju neču ni tužiti.*

Pjesme su odabrane prema prevladavajućoj temi, odnosno temi nesretne sudbine ženskoga lirskog subjekta. Nadalje pri odabiru su pjesama uzete u obzir i neke zajedničke karakteristike pjesama kao što su: apostrofa Boga od kojega ženski lirski subjekt traži ili da *promijeni njezino jadno stanje na zemlji ili da je uzme k sebi*⁸⁵; apostrofe *čalarnome svitu*; motiv *pečine* i *krletke*; motiv uzaludnosti i nestalnosti života; motiv preoblike veselja u žalost.

Pjesmama sam odredila njihove generičke osobine: lirski subjekt i iskaz lirskoga subjekta, odnosno oblik komunikacije. Kao osnovni je metodološki instrumentarij pri analizi korištena metodologija kako su ju odredili D. Dukić i J. Lukec u radu *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Također u nekim je pjesmama uočena bliskost s *Biblijom* na temelju motiva⁸⁶ i poveznica s ranonovovjekovnim kajkavskim rukopisnim pjesmaricama.⁸⁷ S obzirom na književnopovijesnu problematiku razumijevanja pojma 'barok' u radu se priklanjam određenju baroka kao stila (*stile acuto*), a kako ga je u svojim studijama objasnio Z. Kravar.⁸⁸ Iako dio književnih povjesničara,⁸⁹ a s obzirom na tradiciju razumijevanja baroka kao književnopovijesne epohe, i poetiku *Pjesmarice Ane Katarine Zrinske* određuje 'baroknom', na temelju provedene analize pokazat će se u kojoj su mjeri one uistinu 'barokne', odnosno figuralne.

⁸⁵ Ibid. Str. 284.

⁸⁶ Vidi o tome: Bratulić, 2014: 290.

⁸⁷ Vidi o tome: Zvonar, 2009: 207, 208.

⁸⁸ Kravar, Zoran (1993) *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska

⁸⁹ Rafo Bogišić u raspravi *Katarina Frankopan – Zrinski za pet (Popivka od razboja Čingičevoga; Ki to glas za boga: ki se [v] svitu čuje; Jur bihi ravnice plačem napunila; Černu farbu sam si izabrala i Ah! Povi mi, mati Eva) katarinskih pjesama* koje je analizirao piše da su *tematski i oblikom jasan i prepoznatljiv pjesnički dokument hrvatskoga književnog baroka. Sasvim uočljive znakove ovoga književnog razdoblja, pjesme Katarine Frankopan iskazuju se prije svega tematsko–idejnim znakom*. Nadalje Bogišić piše da je *baroknom stilu* vjerna i u načinu *iznošenja intime, svoga stanja i raspoloženja, a zatim i u svim životno – egzistencijalnim refleksijama* (Bogišić, 1998: 738, 739). Bartolić također uvrštava *Pjesmaricu* u kontekst baroka: *U kodeksu, poznatu pod imenom Libar od spominka, nalazi se veći broj njezinih pjesama. Kodeks nije u cjelini objavljen niti proučen, a prema onome što je poznato, A. K. Zrinski može se ubrajati u red najistaknutijih pjesnika hrv. barokne književnosti* (Bartolić, 2012: 548, 549).

4. Analize odabranih katarinskih pjesama

Tomislav Bogdan u knjizi *Ljubavi razlike* razrađuje metodološki koncept tekstualnoga subjekta. Naime T. Bogdan tumači tekstualni subjekt kao instanciju koja je posrednik između sadržaja nekoga nedramskog književnog djela i čitatelja. Dodaje da je tekstualni subjekt instancija *koja stvara dojam vlastite odgovornosti za pojavljivanje književnoga iskaza*. Nadalje Bogdan naglašava da tu odgovornost možemo pripisati autoru, a da tekstualni subjekt nije ishodište književnoga djela, nego da pripada isključivo tekstu kao proizvod nekoga diskurza. U svome radu, piše T. Bogdan, tekstualni subjekt smatra krovnim pojmom u čiji opseg ulaze: pojam pripovjedača u narativnim tekstovima i **lirskoga subjekta** u lirskim pjesmama. Osim naziva lirski subjekt u lirskim pjesmama, Bogdan piše da se upotrebljavaju i sljedeći nazivi: *govornik, kazivač ili lirski glas*. Zatim Bogdan piše o problematičnim upotrebama koncepta tekstualnoga subjekta naglašavajući četiri neprecizne upotrebe toga koncepta, i to: nedosljedno razdvajanje unutartekstnih od izvantekstnih instancija; nazivanje lirskoga subjekta lirskim ja prilikom čega se lirski subjekt izjednačuje s prvim licem jednine i nazivanje lika u dramskome djelu ili u dijaloškoj lirskoj pjesmi lirskim subjektom.⁹⁰

U analiziranom korpusu *katarinskih pjesama* sve su pjesme iskazno ujednačene, odnosno sve su pisane u prvome licu jednine, kao ispovjedne pjesme, sa ženskim, tzv. 'samosažalijevajućim' subjektom.⁹¹

U pjesmi [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti* lirski subjekt zaziva Boga te je s obzirom na retorički zaziv⁹² iskaz lirskoga subjekta u ovoj pjesmi monološki. Lirski subjekt sebe naziva *svitovnim stvorenjem* koje traži od Boga da poslušava vapaje toga stvorenja:

Oh nesriču moju komu ću tužiti
*jedinomu Bogu hoću sad vapiti (...).*⁹³

Bogu se obraća s *Bože vsamogući* i sa *Stvoritelju svita*:

⁹⁰ Prema: Bogdan, Tomislav (2012) *Ljubavi razlike*. Zagreb: Disput. Str. 10, 24, 58. i 59.

⁹¹ Pojam *ženski samosažalijevajući subjekt* D. Dukić i J. Lukec istodobno koriste s pojmom *lik kazivačice* ili samo *kazivačica*. Čini mi se da bi upotreba pojma *kazivačica* bila možda prikladnija u lirsko-narativnim pjesmama (u slučajevima 'prepričavanja' lirskoga sižea što je u analiziranim pjesmama izostalo). Zbog toga sam se odlučila koristiti pojmom *ženski lirski subjekt*, odnosno u daljnjem tekstu samo *lirski subjekt*. S obzirom na to da lirski subjekt ne sažalijeva sam sebe u svim analiziranim pjesmama čini mi se da atribut *samosažalijevajući* nije moguće jednoznačno upotrebljavati za iskazni subjekt u svakoj pjesmi.

⁹² O tome pogledati: Kravar, Zoran (1993) *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska, str. 85.

⁹³ Stihove navodim prema izdanju: Zrinski, Ana Katarina (2014) *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske* [prir. Josip Bratulić]. Zagreb: Matica hrvatska.

***Bože vsamogući** da bi pogled vergal
na vnoga činenja ke si prepovidal (...)
Stvoritelju svita, daj mi radost moju
ako smim plačući molit zmožnost tvoju
obraduj živući tužnicu nebogu
al me skoro mrući dopeljaj k pokoju.*

Iz posljednjih je stihova, koji se ujedno nalaze i na kraju pjesme, vidljivo da lirski subjekt moli Boga da ju smrću izbavi od nevolje. Također se Boga povezuje i s klasičnim antičkim motivom Jupitera:

*Hoću za zmožnoga **Jupitera** reći
Moje dugovanje spoznavam misleći (...).*

U pjesmi dominira motiv prolaznosti: prolaznost života i prolaznost ovozemaljskoga. Motiv je prolaznosti života uočljiv u sljedećim stihovima: *Pače vse stvorenje ko imaš umira / kad je smert ubija al starost podira*. Motiv se prolaznosti ovozemaljskoga, odnosno topos *Sic transit gloria mundi*⁹⁴ može iščitati iz sljedećih stihova:

*Al me ni skerb zato neka vse pohodi
i srebro i zlato ko z Indije shodi (...);
Zaman biser brojim, zaman spravljam zlato,
zaman blagom mojim skerbim sako jako (...).*

Nadalje u pjesmi je prisutna antiteza između sadašnjega i prošloga vremena te se u joj opreci može uočiti topos *Cum tempore mutamur*. Uz prošlost se vezuju bogatstvo, raskoš, visok društveni status i sreća:

*Zašto me ne dvore sluge dvorjankine (...);
Srična se ja jesam nigda zazivala,
kad sam prijatele, rodbinu imala (...).*

⁹⁴ O topici u književnosti piše E.R.Curtius u studiji *Europska književnost i latinsko srednjovjekovlje* (1948). Prema njegovu mišljenju riječ je o utvrđenim misaonim obrascima, standardiziranim opisima i općeprihvaćenim metaforama koji se pojavljuju u europskim književnostima od Homera do suvremenosti, osobito u srednjem vijeku i renesansi. (topos / Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61816>, pristupano 3.rujna 2019.) Saša Potočnjak u radu *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća* spominje topičke teme kojima se služio Fran Krsto Frankopan. Izdvaja sljedeće topičke teme stavljajući ih u kontekst posttridentske religiozne lirike: *Contemptus mundi*, *Sic transit gloria mundi*, *Memento mori*, *Vanitas vanitatis*, *Ubi sunt* (Potočnjak, 2015:126). Ti su topoi srednjovjekovna podrijetla, a u analiziranoj se pjesmi nalaze dva takva topoa: *Sic transit gloria mundi* i *Cum tempore mutamur*.

Uz sadašnjost se vezuje sužanjstvo⁹⁵:

*Zašto me odlučil **pečinam** služiti
okornostjom svojom ke me potriti;
Zač me ne posluhneš mramorska pečina
beršljanova driva lipa zelenina.*

U kontekstu budućega vremena naglasak je na očuvanju društvenoga ugleda⁹⁶:

*Vnoga skrovna prugla su mi postavljena
Prez uzroka moga na me naveržena
hoću ih podnesti tako dobrovoljno
da v stališu momu ne bum prigovorna.*

Tu se ističe i slika u kojoj je lirski subjekt uhvaćen u *pruglo*, odnosno zamku: *Vnoga skrovna prugla su mi postavljena (...)*.

Nadalje osim spomenuta motiva prolaznosti, koji je dominirajući, pjesmu obilježavaju i motiv uzaludnosti i metafora priželjkivanja smrti. Motiv je uzaludnosti vidljiv u sljedećim stihovima:

*(...) Moje dugovanje spoznavam misleći
da je vse zaludo (...);
Zaman biser brojim, zaman spravljam zlato,
zaman blagom mojim skerbim sako jako
kada vanom dvojim što j' stavljeno na to
Da me černom haljom odiva jednako.*

Metafora je priželjkivanja smrti posebno naglašena motivima kao što su: *skončati*, *zginuti* i *umriti*:

*(...) i jalno mišljenje kim b' me rad **skončati**. (...);
Bolje da b' se bila i ja ne rodila. (...);
Vidim u nesriči da mi je **zginuti**,
po nazlobu svickom da mi je **umriti** (...)⁹⁷;*

⁹⁵Sadašnje se vrijeme prikazuje kao uzništvo, kao boravak u zatvorenom prostoru koji se metaforički prisposobljuje **pečini** (Dukić, Lukec, 2017: 282).

⁹⁶Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 283.

⁹⁷Ovdje je uočljivo da za svoju nesretnu sudbinu kazivačica okrivljuje *nazlob svicki*. (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 280).

(...) obraduj živući tužnicu nebogu
al me skoro mruči dopeljaj k pokoju.

Stih je kojim je pjesma pisana asimetrični dvanaesterac, a ti su stihovi raspoređeni u osamnaest katrena u kojima je rima unakrsna *abab*:

Oh nesriču moju komu ču tužiti
Jedinomu Bogu hoću sad vapiti
Zašto me odlučil pečinam služiti
okornostjom svojom ke me te potriti.

Pjesma je izometrična⁹⁸ i izostrofična⁹⁹.

U pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoć mogal* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva sljedeće: *čalarni svit*, Boga i svoje srce. Zaziva *čalarni* (varljivi) *svit*¹⁰⁰:

Tuliko li štimaš, ti čalarni svite,
da ne vidim vnoge preprežene pute.

Taj je *čalarni svit* koji se apostrofira dvoličan:

Da z licem rumenim skazuješ se k meni
a u sercu deržiš čemer proti meni.

Boga zaziva s: *Bože, Odkupitel svita* ili *Vsamogući Bože*. Njemu se obraća na kraju pjesme moleći ga za pomoć:

(...) *Neg ti, Bože, vidiš tužne misli moje.*
Odkupitel svita, koji si me stvoril,
od mladosti moje svigdar si me vodil.
Vsamogući Bože, hoti mi pomoći
nazlobnike¹⁰¹ moje od mene odvriči.

Naposlijetku je uvedena i apostrofa vlastita srca koje moli da prestane tugovati:

Oh stani, ne plači, tužno serce moje (...).

⁹⁸ Strofa je izometrična ako su svi stihovi u istom obliku, što u silabičkoj versifikaciji podrazumijeva da su stihovi izosilabični, odn. da imaju isti broj slogova (strofa / hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58432>, pristupano 4. rujna 2019.)

⁹⁹ Ako su u pjesmi sve strofe istovrsne, ona je izostrofična (strofa / hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58432>, pristupano 4. rujna 2019.)

¹⁰⁰ Čalarni je svit jedan od krivaca za kazivaččinu nesretnu sudbinu (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 280).

¹⁰¹ Nazlobnici su također jedan od krivaca za kazivaččinu nesretnu sudbinu (Prema: Dukić, Lukec, 2017:280).

U pjesmi dominira metafora beznađa i uzaludnosti koja se može uočiti već u retorički oblikovanome prvom stihu koji predstavlja vapaj jedne nesretne svijesti:

*Je li kadi človik ki b' mi pomoč mogal
u mojoj nevolji ki b' me obradoval.*

Lirski je subjekt obuzet očajem jer mora zatomiti uzroke svoje patnje:

*Da ja tugu serca moga smila zreči
srična bih ja bila, istinu smim reči.¹⁰²*

Metafora se beznađa može uočiti i u sljedećim stihovima:

*Ali komu tužim kad ufanja nimam
Ar mi je sujeno da tako prebivam.*

Pjesma je ispjevana u četrnaest distiha, a stih je kojim je ispjevana asimetrični dvanaesterac. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je parna *aabb*¹⁰³:

*Je li kadi človik ki b' mi pomoč **mogal**
u mojoj nevolji ki b' me **obradoval**.
Da ja tugu serca moga smila **zreči**
srična bih ja bila, istinu smim **reči**.*

U pjesmi [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt zaziva sljedeće: *strašne morske ribe*, odnosno *plahe zvirine*; svoje *tužno serce* i *Odkupitela svita*¹⁰⁴, odnosno Boga. Od *strašnih morskih riba* i *plahih zvirina*¹⁰⁵ želi da joj oduzmu život:

*Ah kadi ste sada, **strašne morske ribe**,
kamo ste jur pošle vi, **plahe zvirine**
sad se naplatite nad životom mojim,*

¹⁰² Prema Zvonaru ovo je jedna od pjesama o teškoj unutrašnjoj boli koja se ne može liječiti jer se o uzrocima ne smije javno govoriti. Lirski subjekt često mora okolini pokazivati vedro i bezbrižno lice te raskošnim haljinama prikrivati svoj nemir, uvijek to veći što su bliže osobe od kojih dolazi nevjera (Zvonar, 2009: 190).

¹⁰³ Prema: rima / Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52902>, pristupano 27. srpnja 2019. godine

¹⁰⁴ *Odkupitel svita* koji si me stvoril / od mladosti moje vsigdar si me vodil. Navedeni se stihovi ponavljaju u pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoč mogal*.

¹⁰⁵ Bratulić piše: *Zaokupljaju je i misli o prekidanju vlastitih muka u pustim šumama ili hladnim vodama nemilosrdnih rijeka* (Bratulić, 2014: 289).

moje meso mladim odnesite svojim.

Nadalje svoje *tužno serce* želi utješiti:

*Oh stani, ne plači, tužno serce moje
jur si vnoge tuge vžilo i nevolje¹⁰⁶
jedan je Bog v nebu, ki ti će pomoći
nazlobnike¹⁰⁷ tvoje od tebe odvrći.*

Lirski se subjekt Bogu obraća na kraju i moli ga ili da izbavi lirskoga subjekta od muka ili da mu da spasenje u smrti:

*Daj Bože veselje ali smerti vrime
listom dušu moju u milost da prime. Amen.*

Pjesma se otvara opisom obrtanja dana u tamnu noć, metaforički, nesretno stanje lirskoga subjekta. Naime riječ je o metaforički vezanome opisu, odnosno tematska se jezgra prema opisu odnosi kao metafora¹⁰⁸:

*Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril
tamna noć tere mrak jur je zemlju pokril
jur volak ne vozi pluga, niti brane,
oroslan spi v lozi, jur ne išče hrane.
Što je koda živo, sada jur počiva
tužna misal moja i sad nima mira
nije dan, nije noć, ni vrime nijedno
kada moje serce ne tuži preželno.*

Također je prisutna i metafora beznađa kao i u pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoć mogal* u kojoj čitamo identične stihove koji slijede:

*Ali komu tužim kad ufanja nimam
Ar mi je sujeno da tako prebivam.*

Lirski se subjekt uspoređuje s drugima za koje kaže da su sretni, a lirski je subjekt je nesretan te ju tu uočljiva i stilska figura antiteza:

(...) što mi sriča druge prez truda poviša

¹⁰⁶ Skoro se identičan stih pojavljuje i u pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoć mogal*.

¹⁰⁷ Ponovno se javlja motiv *nazlobnika*. Usp. Đukić, Lukec 2017: 280.

¹⁰⁸ O tome pogledati: Kravar, Zoran (1980) *Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pjesništvu*. Zagreb: Liber, str. 187-193

to mene nesriča prez konca poniža.

Sadašnje se vrijeme uspoređuje s tamnovanjem: *Stojim va vom gradu kod sužanj v tamnici (...)* i javlja se česti motiv želje lirskoga subjekta da bi bilo bolje da se nikada nije rodila:

*(...) bolje da b' se bila nigdar ne rodila
nego da sam v tugu ter v žalost dospila.*

Pjesma je ispjevana u osam katrena i jednome distihu, stoga je pjesma anizostrofična. Stih je kojim je pisana dvanaesterac, stoga je pjesma izometrična. Rima je parna *aabb*:

*Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril
tamna noč tere mrak jur je zemlju pokrila
jur volak ne vozi pluga, niti brane,
oroslan spi v lozi, jur ne išče hrane.*

U pjesmi [14] *Ja li jesam Adamova: največa kći sagrišila* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva *Boga Stvoritelja*, kojega na kraju pjesme moli da ju izbavi od nevolje:

*Ti pak, Bože Stvoritelju: ki sam vidiš žalost moju,
daj stvorenju tvomu želju: u radosti, u pokoju.*

Na temelju motiva Adamove kćeri može se ustanoviti bliskost *Pjesmarice* s biblijskom topikom:

*Ja li jesam Adamova: največa kći sagrišila
da me moja zospet znova: strašna žalost zalipila.*

O istome svjedoči i motiv usporedbe s Evom:

*Plemenitija od zemlje: ak' sam ravno z Evom žena
Kaj mi za vsim svitom bolje: kad sam v tughah zatvorena.*

Uočljiva je stilska figura metafora, odnosno slikovna metafora ili amblem tužna srca koje se utapa u vlastitoj tuzi:

(...) ali mi se tužno serce vtaplje v tugi v koj prebivam

Dio se prethodno navedena stiha ponavlja u sljedećoj strofi čineći tako stilsku figuru epanalepsu¹⁰⁹:

(...) neg turobnost moga serca: vtaplje v tugi v koj prebiva.

Lirski je subjekt je izložen potpunome nerazumijevanju od strane drugih:

Ter se jošče zmislit neće: ki razumi misal moju (...).

*Sadašnje se vrijeme prikazuje kao uzništvo, kao boravak u zatvorenom prostoru koji se metaforički prisposobljuje krletci*¹¹⁰. Naime može se uočiti amblemska¹¹¹ slika zarobljene ptice u krletci:

*Još vlovljena drobna ptica: u kerletki odpočiva
neg turobnost moga serca: vtaplje v tugi v koj prebiva.*¹¹²

Osim ove usporedbe s *vlovljenom drobnom pticom* lirski se subjekt uspoređuje i s ribom u moru koja si (riba) *slatku kaplju za življenje najde*, a lirskoga subjekta *žitak znade samo za čemerno mišljenje*. U trećoj se usporedbi nalazi stilsku figura amblema, odnosno slika gorućega srca koje oganj razara. Ta treća usporedba glasi:

*Vnoge v ognju živu stvari: u plamenu veseleč se
neg moje se serce pari: zdihavanjem pogubeč se.*

Navedene tri usporedbe čine stilsku figuru kataloga. Te su usporedbe metafora za nesretno stanje lirskoga subjekta i one čine metaforički vezan opis:

*Još vlovljena drobna ptica: u kerletki odpočiva
neg turobnost moga serca: vtaplje v tugi v koj prebiva.*

*Još u moru riba najde: slatku kaplju za življenje,
Samo žitak moj ne znade: neg za čemerno mišljenje.*

*Vnoge v ognju živu stvari: u plamenu veseleč se
neg moje se serce pari: zdihavanjem pogubeč se.*

¹⁰⁹ Periodično ponavljanje iste riječi, skupine riječi, stiha, rečenice ili čak fragmenta u iskazu ili tekstu. Razmaci između dvaju pojavljivanja istog izraza mogu biti manji ili veći; što su kraći i pravilniji, figurativni su učinci intenzivniji. Postupak je prikladan za isticanje ključnih riječi, opsesivnih misli, finih značenjskih nijansi (Bagić, 2012: 101).

¹¹⁰ Prema: Dukić, Lukec, 2017: 282.

¹¹¹ Definicija amblema u: Bagić, Krešimir (2012) *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga. Str. 28 i 29.

¹¹² Bratulić piše da je slika *ulovljene ptice u krletci* česta u onovremenim kajkavskim pjesmaricama (Bratulić, 2014: 294).

Pjesma je ispjevana u četrnaest distiha, stoga je pjesma izostrofična. Stih je šesnaesterac, stoga je pjesma izometrična.

*Ja li jesam Adamova: najveća kći sagrišila
da me moja zospet znova: strašna žalost zalipila.*

U pjesmi [16] *Jur sam zdihtavanjem nebo napunila* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva vodu tekuću, odnosno Dunaj:

*Posluhnut me nećeš, ti voda tekuća,
pred očima meni ka si prohodeća
s kim ti bolje skrovnost ja odtvaram serca,
s tim ti jesi bolje noć i dan bižeća (...);
Tebe za svidoka, **Dunaj**¹¹³, ću zazvati
vnoge skrovne misli ke ti dah s[h]raniti
u vike je moreš jur sad zakopati
ar mi veće, vidim, jur nete pruditi.*

Kao i u prethodno analiziranim pjesmama i u ovoj pjesmi dominira motiv suza i plaća: *plaćne oči; (...) samo moja mladost*¹¹⁴ *sahnuć suze toći (...); (...) suzrim prolivanjem serce moram hraniti (...); suzna magla.* U sljedećim se stihovima uočava pjesnički postupak *conchetto*¹¹⁵:

*Jur sam zdihtavanjem nebo napunila
suzami mojimi vode povekšala
ćemernim mišljenjem vse strani obašla
a z mućanjem vnoćim serce si skonćala.*¹¹⁶

¹¹³ Bratulić piše: *Obraća se i Dunavu, mitskoj rijeci koja potire prostor i vrijeme, kao svjedoku svoje nevolje* (Bratulić, 2014: 289).

¹¹⁴ Dukić i Lukec dotiču se i upućivanja na (sadašnju) dob kazivačice i to također uvrštavaju u krug problema oko Katarinina autorstva *katarinskih pjesama* (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 285).

¹¹⁵ O tome pogledati rad: Fališevac, Dunja (2007) *Conchetto* kao pojam barokne poetike i pjesnički postupak u hrvatskoj književnosti 17. stoljeća, u: *Stari pisci hrvatski i njihove poetike*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

¹¹⁶ Razvidna je sličnost s temeljnim stilskim postupcima iskorištenima i u *Uzdasma Mandalijene pokornice* Ivana Bunića Vučića. O figuralnosti *Uzdaha Mandalijene pokornice* pogledati: Fališevac, Dunja (1987) *Ivan Bunić Vučić*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, str. 59-93.

Nadalje se lirski subjekt uspoređuje s drugima koji su sretni, a lirski je subjekt nesretan:

*Kamo goder moje uprem plačne oči
vidim vsa stvorenja da su veseleči
samo moja mladost sahnuč suze toči
ništar joj iznajti ne morem k pomoči.*

Spominje se i motiv *nestalne sriče*, odnosno topos *Rota fortunae*:

*(...) tvrdo serce moje onda ne poznaše
u **nestalnoj sriči** ar odviš dvojaše.
ili U vrime i sriču odviš sam dvojila (...).*

Prisjeća se prošlosti uz koju se vezuju raskoš i bogatstvo te uočava:

*Nasladnost mišljenja onda ja imahi
vnoga vridna serca dvoreč me vidjahi
bižeću ja mladost malo promišljahi
okornostjum ljudi odviš neg hranjahi.*

Nadalje može se uočiti stilska figura usporedbe, odnosno lirski se subjekt uspoređuje s *pticom u mriži*¹¹⁷:

*Prepreženu mrižu nesriče ne vidih
kot nedužna ptica nut u nju ja dospih.
Vsu slobodu moju oni čas izgubih
Udilje si serce čemerno občutih.*

Sadašnje se vrijeme uspoređuje s tamnovanjem uz već uočeni motiv krletke:

*U kerletki, ada, sada moram živit,
suznim prolivanjem serce moram hranit (...).*

Osim što se uspoređuje s pticom u mreži, lirski se subjekt uspoređuje i s Evom i priznaje svoju pogrešku¹¹⁸:

*Kot Eva z jabukom paradiš izgubih
učinjenu grišku očivisto vidih
prisege obite verovati ne htih*

¹¹⁷ Bratulić piše da je slika *ulovljene ptice u mreži* česta u onovremenim kajkavskim pjesmaricama (Bratulić, 2014: 294).

¹¹⁸ Usp. Dukić, Lukec, 2017: 284.

*misto žitka smert si telovnu uhitih.*¹¹⁹

Dakle lirski se subjekt uspoređuje sa zarobljenom pticom u krletci, s biblijskom Evom i lirski subjekt sadašnje vrijeme uspoređuje s tamnovanjem. Budući da je ovdje uočljiv niz od triju usporedba možemo govoriti o stilskoj figuri kataloga¹²⁰.

Pjesma ne završava uobičajenim obraćanjem Bogu u kojemu ga lirski subjekt moli za pomoć. Na kraju je pjesme uočljiva stilska figura kontrasta:

*Vsakomu stvorenju drugomu je dano
Tovaruštvo uzet komu je povoljno
Samo človičansko serce neg nevoljno
Živit mora ondi kdi mu ni ugodno. Amen.*

Stih je kojim je pjesma napisana dvanaesterac, a ti su stihovi raspoređeni u sedamnaest katrena s četverostrukom nagomilanom rimom *aaaa*:

*Jur sam zdihavanjem nebo **napunila**
suzami mojimi vode **povekšala**
čemernim mišljenjem vse strani **obašla**
a z mućanjem vnoгим serce si **skončala**.*

Pjesma je izometrična i izostrofična.

U pjesmi [23] *Ah! povi mi, mati Eva*¹²¹ iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva *mati* Evu i Boga pri kraju pjesme. Lirski subjekt traži *mati* Evu¹²² da pronade uzrok njezinoj patnji:

*Ah! povi mi, mati Eva,
Gdo je uzrok, gdo je krivac*

¹¹⁹ Zvonar piše: *Kad postaje očito da će se mužu i bratu suditi, Katarina pokušava krivicu za urotu preuzeti na sebe uspoređujući se s Evom koja je jabukom zavela Adama* (Zvonar, 2009: 191).

¹²⁰ O stilskoj figuri kataloga pogledati: Fališevac, Dunja (1997) *Kaliopin vrt. Studije o hrvatskoj epici*. Poglavlje: Figura u epu (Na primjeru Marulićeve *Judite*). Split: Književni krug Split, str. 67-72.

¹²¹ Ovu je pjesmu u raspravi *Katarina Frankopan – Zrinski*, povodom 325. godišnjice smrti Ane Katarine Zrinske, objavio i analizirao Rafo Bogišić napisavši: *Ovu pjesmu – očajni vapaj nesretne žene, žrtve hrvatske viševjekovne čežnje za emancipacijom, trebaju konačno upoznati i hrvatski čitatelji (...)*. Bogišić piše da se radi o tužaljki iz koje možemo vidjeti kakvo je bilo stanje i raspoloženje Ane Katarine Zrinske u koje je upala nakon travnja 1670. godine (Bogišić, Rafo (1998) *Katarina Frankopan – Zrinski*. U povodu 325. godišnjice pjesnikinje smrti (1673. – 1998.). *Forum*, 37, 7 – 8, 719 – 740)

¹²² I u pjesmi se [14] *Ja li jesam Adamova: najveća kći sagrišila* spominje Eva: *Plemenitija od zemlje: ak' sam ravno z Evom žena / Kaj mi za vsim svitom bolje: kad sam v tugah zatvorena*. Također usporedba s Evom ne izostaje ni u pjesmi [16] *Jur sam zdihavanjem nebo napunila: Kot Eva z jabukom paradiš izgubih / učinjenu grišku očivisto vidih / prisege obite verovati ne htih / misto žitka smert si telovnu uhitih*.

*Da me vsevdil z desna, z leva
Trapi smertni zal udarac.*

U posljednjim se dvama strofama obraća Bogu i moli ga da ju smrću izbavi od patnje i tako utiša njezin plač:

*Ako ne bi ti, **moj Bože**,
K meni hotil prigledati;
Koga ruka vse premože
Činit tomu konac dati (...);
Smiluj mi se, [V]semogući,
Smiluj mi se, jur je vrime;
Ter utiši moje plači
Za ljubljeno tvoje ime.*

Pjesma je oblikovana na način da se motiv boli lirskoga subjekta hiperbolizira, odnosno korištena je stilska figura hiperbole u svakoj strofi te se tako posebno naglašava patnja lirskoga subjekta.¹²³ Boli su lirskoga subjekta najveće od svih boli i ne nazire im se kraj:

*Nije boli, niti rane
Ka se z mojom složiti more
Koja nigdar ne prestane
Mučeci me zlo, ter gore;*

najstrašnije su jer im nema lijeka:

*Bol je moja najstrašnija
Zač se ne zna s čim utažiti (...);*

njezina je rana veća od rane koju nanose zmija ili zvijer:

*Da b' od zmije, da b' od zviru
Meni ranu podnašati
Kad tad bi se mogla mira
U pokoju nadijati;*

ponovno se naglašava da se ta bol ne može liječiti:

¹²³ Bogišić piše: *Katarina se sjeća prve žene i njezina stanja nakon sudbonosnog ugriza u jabuku i nakon što je istjerana iz raja zemaljskoga. Sigurna je kako Eva nakon gorkog zalogaja i svih posljedica nije osjećala onakvu tugu i jad kako to osjeća sad ona, Katarina. Nema boli i rane koja se može usporediti s onim što sad osjeća Katarina, njezina patnja je trajna, uporna (...)* (Bogišić, 1998: 729).

*Da bi otrov ne hteč spila
Il' pojila zlo ko godi
Vračit bi se postupila
Sam jad ne mrem ki sad škodi.*

Osma je strofa oblikovana kao usporedba, odnosno suze se lirskoga subjekta uspoređuju sa snijegom koji se topi i sa strašnim morskim valovima. Uočljiv je stilski postupak *conchetto*:

*Ravno kako snig se tali
Ja u suzah groznih splivam
Kako strašni morski vali
Plači jesu koje zlivam.*

U desetoj se strofi bol lirskoga subjekta uspoređuje s ranom koju zadaju vuk, lav, medvjed ili vepar, a u toj je usporedbi bol lirskoga subjekta veća nego da ga je ranila koja od nabrojanih životinja:

*Što su vuci, što su lavi
Što medvidi i divjaki
Veći beteg mene kolje
Ki mi daše, kim sam v pački.*

Nadalje u pjesmi lirski subjekt zaključuje da mu ne mogu pomoći ni liječnik ni Bog:

*Vraštva iskat zaludo bi
I doktorske vse odluke
Gdi se rana [v]se već zlobi
Zaman likar stavi ruke (...)
Krokodila od strašnoga¹²⁴
Škodi momu sercu muka
Ku neg more zmožna Boga
Iskončati sveta ruka.*

Zatim se lirski subjekt prisjeća prošlosti i svoga djelovanja koje nije bilo dovoljno cijenjeno:

*U preskerbnoj marlivosti
Vsa sam leta potrošila*

¹²⁴ Bogišić piše: *Pitamo se: možemo li u krokodilu prepoznati strašnu carsku ruku koja se digla na Zrinske?* (Bogišić, 1998: 737).

*Za ke malo zahvalnosti
Najzad jesam zadobila.*

Slijede stihovi u kojima lirski subjekt izražava želju za smrću:

*(...) Kruto b' rada i umriti (...);
Mirovnosti ja u prvoj
Ah! Ne morem poživiti;
Rajši oču po čemernoj
Smerti ov svit ostaviti.*

Zahtjev za tom željom kulminira na kraju pjesme kada lirski subjekt traži da mu Bog ostvari tu želju:

*Neka žive ki god hoće
U gospostvu, u zmožnosti;
Meni se, vim, živit neče
U takovoj prigrusnosti.*

U sljedećim je stihovima uočljiva stilska figura kontrasta:

*U gospostvu, u zmožnosti;
Meni se, vim, živit neče
U takovoj prigrusnosti.*

Stih je kojim je pjesma pisana osmerac¹²⁵, a ti su stihovi raspoređeni u dvadeset i jednu katrenu te su strofe ujedno i numerirane. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je unakrsna¹²⁶ *abab*:

*Ah! povi mi, mati **Eva**,
Gdo je uzrok, gdo je **krivac**
Da me vsevdil z **desna**, z **leva**
Trapi smertni zal **udarac**.*

¹²⁵ Iz skupine su *katarinskih* pjesama svega četiri pisane u osmercima, a jedna je od tih četiriju i [23] *Ah! povi mi, mati Eva* (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 280). Bogišić navodi da je pjesma napisana u ritmu osmeračkoga plača (Bogišić, 1998: 728).

¹²⁶ Prema: *rima / Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52902>, pristupano 28. srpnja 2019. godine

U pjesmi [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva *nevernu zemlju* i *Boga gospodina*. Na početku lirski subjekt apostrofira *nevernu zemlju* optužujući ju za nepravdu i njezinu opaku narav:

Oh! neverna zemlja nejednaka reda
Činiš led zmerznuti, rastalit vreda.
Što u letu daješ zelenja iz sebe
To u ljutoj zimi čemerno povene.

Iz ovih se stihova može iščitati motiv nestalnosti i prolaznosti svega. Nadalje lirski subjekt u apostrofi zemlje iznosi da ga je zemlja iznevjerila jer mu je uzela brata¹²⁷:

Nisi li se mogla ti s drugeh nesričom,
*Zemlja, zasititi neg sad z mojim bracom.*¹²⁸

Boga također optužuje za svoju nesreću koja je uzrokovana bratovom smrću:

Bože gospodine, ti znaš moju žalost
Ki si mi prepustil izgubiti radost.
Z vnogum me nesričum jur jesi pohodil
A sad z mojim dragim bracem me razdil.

Na prethodno se optuživanje *neverne zemlje* za smrt *bratca* nadovezuje odluka lirskoga subjekta da će oplakivati brata kada ga već nije mogao obraniti od smrti, a ta je želja metaforički oblikovana u sljedećim stihovima: *V černinu ču si serce opraviti / Kada ga od smerti nis mogla obraniti*. Slijede stihovi u kojima lirski subjekt naglašava svoju tugu i priželjkuje smrt:

(...) Zemlja da me skonča zroka ču iskati.
To sebi pokoj hoću si štimati
Ar žitka prez braca ne želim imati.

Pjesma ne završava karakterističnim obraćanjem Bogu u kojemu ga lirski subjekt moli da ga izbavi od nesreće, nego se zaključuje stihovima u kojima se podcrtava da je smrt brata uzrok tuzi lirskoga subjekta:

Koji hoće znati zrok moje žalosti
Neka smert premisli, će mu bit zadosti.

¹²⁷ S obzirom na to da treba razlikovati lirskoga subjekta od autora, motiv je brata, koji se u pjesmi spominje 'familiarizam'. Motivsko-tematski element *brata* na poetičkoj razini ne valja povezivati s osobom Katarine kao autoricom pjesme na izvanknjiževnoj razini.

¹²⁸ U trima se *katarinskim* pjesmama spominje smrt *bratca*, odnosno njegovo pogubljenje koje će uslijediti, a jedna je od tih pjesama i [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 283).

Pjesma je spjevana u dvanaestercima koji su raspoređeni u četrnaest distiha, a ti su distisi numerirani. Rima je parna *aa*:

*Oh! neverna zemlja nejednaka **reda***

*Činiš led zmerznuti, rastalit **vreda**.*

U pjesmi [27] *Druga novič ispravljena popivka* iskaz je lirskoga subjekta monološki, a taj lirski subjekt retorički zaziva Boga sa: *Vsemogući, Bože, Bože nebeski i Odkupitelj svita*. Lirski subjekt optužuje Boga da mu je *prisudil vse ovo terpljenje i ovoga svita nesrično življenje*, stoga ga i zaziva i njemu *tuži*:

*Pred te, **Vsemogući**, skladam križe moje*

Koje teško nosim vse do volje tvoje (...).

Retorički mu se obraća naglašavajući brojnost svojih nevolja:

*Zašto si me, **Bože**, neg mislil stvoriti*

Kad mnogih nesričah moram zagrišiti

Ar nimam odnikle ni jedna pokoja

Neg su tuge moje prez vsakoga broja.

Konačno, na kraju lirski subjekt moli *Odkupitelja svita* da ga izbavi od nevolje smrću:

*Jošče ti se molim, **Odkupitelj svita**,*

Zuskrati nesrična vnoga žitka leta,

Kamen moga groba neka bi me zakril

Z jalnum rukum neki svetum vodum kropil.

Na početku se pjesme lirski subjekt pita koju da od svih svojih nevolja najprije opjeva:

Ne znam kak ču tužna ove verse počet

Izmed mnogeh nesrič ku ču najprij uzet (...).

Povod je za njezinu tužaljku *čalarni svit* koji joj je nanio nepravdu.¹²⁹ Navodi da je upala u *pruglo svita i jalnost njegovu lastiju spoznala*. Ta se *čalarnost*, odnosno varljivost svijeta povezuje s biblijskim motivom pokvarenoga grada Sodome, a podcrtava se (varljivost) u sljedećim stihovima:

Ki mi je daroval Sodome jabuku

¹²⁹ Usp. Đukić, Lukec, 2017: 281.

Izvan zlatu, znuter čemernu i žuhku.

U tim je stihovima prisutna stilska figura metafora, odnosno motiv je jabuke iz grada Sodome, koja je izvana *zlatna*, a iznutra *čemerna i žuhka*, metafora za zao i varljivi svijet koji nanosi nepravdu lirskome subjektu.

Osim biblijskoga motiva Sodome uočljiv je i biblijski motiv Joba, odnosno njegove patnje koju lirski subjekt uspoređuje sa svojom patnjom:

*Sada Job terplenje svoje sa mnom dili
Ki je Boga hvalil u svojoj nevolji,
Zato ču ga i ja vazdar verno prosit
Da mi da vse ovo mirovno preterpit.*

Pjesmom dominiraju motivi patnje i trpljenja što je posebno naglašeno u sljedećim stihovima:

*Ja s moga terplenja jur nigdar ne zajdem
Nit si polakšanja ni jedna ne najdem,
Ar u dobru ni jednom ovoga ne zabim
Koga nigdar ne bu u tom i ne dvojim.*

Zatim se ponovno javlja motiv *čalarna svita* koji ne cijeni pravicu te lirski subjekt smatra da od pravična života nema koristi:

*(...) Da pravična živem i to mi ne hasni,
Ter svitu čalarnu ništar ni povojlno
Što god pravično, vse mu je odurno.*

Stih je kojim je pjesma pisana dvanaesterac, a ti su dvanaesterci raspoređeni u deset katrena koje su numerirane. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je parna *aabb*:

*Ne znam kak ču tužna ove verse počet
Izmed vnogeh nesrič ku ču najprij uzet
Čalarnoga svita, jer sem tako sīta,
Kot zvir u pečine ki se jadom pīta.*

U pjesmi [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje* lirski subjekt ne apostrofira nikoga, stoga je iskaz lirskoga subjekta monološki.

Pjesma započinje karakterističnom apostrofom uzdaha¹³⁰ u kojemu lirski subjekt uspoređuje svoj život s trpljenjem:

*Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje
Morem reči da je to moje činjenje.*

Život je lirskega subjekta *vnogo zdihavanje* i *suzno prolivanje*, odnosno sintagme su *vnogo zdihavanje* i *suzno prolivanje* metafora za nesretan život. Zatim se javlja motiv želje lirskega subjekta da je bolje da se nije ni rodila¹³¹:

*(...) Bolje b' se ne bila na svit narodila
Nego što sam tako nesrična hodila.*

Zatim slijedi motiv suza:

*(...) A misli me teške vazdar obhajaju
Iz mojih očiju godinu zlivaju (...).*

U sljedećim se stihovima primjećuje stilski postupak *conchetto*:

*Suzami mojimi vode povekšavam
Čemernim mišljenjem vse strani obhajam (...).*

Uočava se motiv želje za smrti:

*Prez ufanja živem, v žalosti pogibljem
Ništar več neg listom umreti želijem (...).*

Pjesmom dominira motiv prolaznosti, a posebno je naglašen motiv prolaznosti ovozemaljskoga, odnosno *topos Sic transit gloria mundi*:

*Ar ov život ni drugo neg vrime nestalno
Vse činjenje njegvo u vsem vazdar jalno.*

Uz motiv je prolaznosti prisutan i motiv nestalnosti sreće, odnosno *topos Rota fortunae*:

*Vnogo mi običe te nestalne sriče
Ali serce moje verovat mu neču,
Zač mi neg pod otaj jalne mriže meče
Listom vesleč [v]se te moje nesriče.*

¹³⁰ Apostrofom uzdaha počinju i sljedeće analizirane pjesme: [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti*, [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*, [23] *Ah! povi mi, mati Eva* i [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda*

¹³¹ Taj se motiv javlja i u pjesmi [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*.

Nadalje u pjesmi je prisutan i motiv žalosne i trpeće mladosti lirskoga subjekta:

(...) *Davno sam spoznala kakova je žalost*
Ali sad prebiva u njoj moja mladost.
U mojoj mladosti vnoge tuge terpim (...).

Pjesma se zaključuje motivom želje lirskoga subjekta za smrti:

(...) *Neg vse zato mislim da umreti želim*
A v žalosti mojoj listom večje grišim

i pesimistično se naglašava nesretan život lirskoga subjekta:

Ne morem jur dalje očitati nesriče
Ar mi je vsaki dan još pribiva[t] večje,
Z jednum reč[j]um listom to morem izreči
Da mnogo vrimenta živem u nesreči.

Stih je kojim je pjesma napisana dvanaesterac, a ti su stihovi raspoređeni u deset katrena koje su numerirane. Rima je četverostruka nagomilana rima *aaaa*:

Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje
Morem reči da je to moje činjenje
Vnogo zdihavanje, suzno prolivanje
Ter me još milovat nigdor neče za nje.

Pjesma je izometrična i izostrofična.

U pjesmi [31] *Ah!*¹³² *Nesriču moju neču ni tužiti* iskaz je lirskoga subjekta monološki, osim što se u posljednjoj strofi lirski subjekt obraća *nevernoj černoj zemlji*¹³³ iskazujući svoju želju za smrti:

I ti černa zemlja, jur si mi neverna,
Da što mi god daješ, vsa su mi čemerna;
Zaman si i meni kot drugim stvorena,

¹³² Budući da pjesma započinje karakterističnom apostrofom uzdaha možemo ju svrstati u niz pjesama koje imaju takav početak, a od kojih su u ovome radu analizirane sljedeće: [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti*, [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*, [23] *Ah! povi mi, mati Eva*, [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* i [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje*.

¹³³ Lirski se subjekt obraća *nevernoj zemlji* optužujući ju za svoju nesretnu sudbinu i u pjesmi [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda*.

Da b' neg skoro vu te mertva pložena.

Pjesma započinje rezigniranom izjavom lirskoga subjekta koji je odustao od iskazivanja tuge i nesreće u svojim pjesmama jer je shvatio da mu nitko ne može pomoći:

*Ah! Nesriču moju neču ni tužiti
Kad nigdar ne morem pomoći dobiti;
Listom zdihavanjem vnogim ču terpeti
Ar vidim da ništar nemre mi pruditi.*

Budući da pjesma započinje karakterističnom apostrofom uzdaha možemo ju svrstati u niz pjesama koje imaju takav početak, a od kojih su u ovome radu analizirane sljedeće: [8] *Oh nesriču moju komu ču tužiti*, [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*, [23] *Ah! povi mi, mati Eva*, [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* i [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje*.

Ako ovu pjesmu usporedimo s pjesmom [27] *Druga novič ispravljena popivka* uočiti ćemo da je u pjesmi [31] *Ah! Nesriču moju neču ni tužiti* prisutno svojevrsno posustajanje i rezignacija lirskoga subjekta koji se više ne utječe Bogu.¹³⁴ U pjesmi se [31] *Ah! Nesriču moju neču ni tužiti* to svojevrsno posustajanje i rezignacija očituju u toposu *doline suza* u sljedećoj strofi:

*Vidim da zaludo ak' tužim komu
Ar je odsujena žalost sercu momu;
Ufanja već nimam k dobru ni jednomu
Neg v terpljenju budem vazdar otajnomu.*

Zamijećena je sljedeća florealna metaforika. Naime pelin je metafora gorčine, a *cvitje* je metafora ugone, stoga se ovdje radi o dvjema metaforama koje su u antitezi. Zatim se razvija stilski postupak *conchetto*, odnosno spajanjem nespojivoga, ali iznenađujuće bliskoga. Radi se o tome da su suze ovdje te koje su voda potrebna bilju za rast:

***Pelin** mesto cvitja oču si tergati
Doklam god bum živa zato ču plakati.
Jur drugoga cvitja ne želim nositi
Nit me lipost njegva more veseliti;
Listor pred suzami morala b' venuti
Zato ga jur nigdar neču već tergati.*

¹³⁴ U pjesmi [27] *Druga novič ispravljena popivka* lirski je subjekt je posve suprotna stava: *Komu ču tužiti neg Bogu najbolje, / Ki mi je prisudil vse ovo terpljenje / I ovoga svita nesrično življenje*.

*Neg si ču s **pelinom** serce ograditi
Koga ni potrebno gingavo deržati;
Nit čemer nikakov neče mu škoditi
Koga v sercu mojem če dosta imati.*

Nadalje je posebno uočljiv motiv *tverda serca* lirskoga subjekta koje je se uspoređuje s tvrdoćom pećine, odnosno koje je otupjelo na uvrede mu nanesene. *Tverdo* je *serce* metafora za emocionalnu hladnoću lirskoga subjekta:

*Tverdo serce imam ravno kod pečina
Da ga skončat nemre žalosti vnožina.*

Pjesma je pisana u dvanaestercima koji su raspoređeni u devet katrena koje su numerirane. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je četverostruka nagomilana rima *aaaa*:

*Ah! Nesriču moju neču ni **tužiti**
Kad nigdar ne morem pomoći **dobiti**;
Listom zdihavanjem vnoгим ču **terpeti**
Ar vidim da ništar nemre mi **pruditi***

5. Zaključak

Na temelju se **versifikacijske analize** pjesama može zaključiti da su *katarinske pjesme* pretežno metrički ujednačene,¹³⁵ pritom govoreći o dvanaesteračkim pjesmama¹³⁶. Metrički odudaraju sljedeće analizirane pjesme: pjesma broj [14] koja je pisana šesnaestercem i pjesma broj [23] koja je pisana osmercem. Nadalje dominantna je strofa katren¹³⁷, osim triju pjesama pisanih distihom: pjesme broj [10], [14] i [24]. Zamijećene su tri vrste rime: četverostruka nagomilana rima u pjesmama broj [16], [28] i [31]; parna rima u pjesmama broj [10], [12], [24] i [27] i unakrsna rima u pjesmi broj [23] i [8].

Pri analizi odabranih pjesama iz *Pjesmarice* uočene su i potvrđene *katarinske dominante*, kako su ih u svome radu¹³⁸ naveli i opisali Davor Dukić i Jasmina Lukec: sve su pjesme pisane u prvome licu, radi se o ispovjednim pjesmama sa ženskim lirskim subjektom; glavna je tema pjesama nesretna sudbina ženskoga lirskog subjekta koji apostrofira krivce za tu nesretnu sudbinu, a ti su krivci npr. *čalarni svit* i *nazlobnici* u pjesmi broj [10], *neverna zemlja* u pjesmama [24] i [31] i Bog u pjesmama [24] i [27]; zazivanje Božje pomoći na kraju pjesme kojega ženski lirski subjekt moli ili da mu da spasenje u smrti ili da ga izbavi od muke. U ovome se potonjem obilježju lirski subjekt obraća Bogu na sljedeće načine: *Bože vsamogući; Stvoritelju svita; Odkupitel svita; Bože*. To zazivanje Božje pomoći na kraju pjesme izostaje u pjesmi broj [16] koja završava pomalo aforistično i u pjesmi broj [24] u kojoj se samo podcrtava uzrok tuge lirskog subjekta, a taj je uzrok bratova smrt. Osim retoričkoga zaziva Boga uočeni su i sljedeći retorički zazivi, odnosno apostrofe: *serce* lirskog subjekta u pjesmama [10] i [12], *strašne morske ribe* i *voda tekuća*, odnosno *Dunaj* u pjesmi broj [16].

Na **motivsko-tematskoj razini** valja istaknuti sljedeće elemente: motive prolaznosti, uzaludnosti, želje za smrću, beznada, motiv obrtanja dana u noć, nespokoj, vječna tuga i žalost, motiv suza i plača, patnja te motiv odustajanja i gubitka nade. Opći je dojam koji dominira iskazom nesretna sudbina lirskog subjekta koja se (nesretna sudbina) manifestira kroz navedene motive.

Na **stilskoj razini** valja izdvojiti metafore koje oblikuju prethodno navedene motive, a te su metafore sljedeće: metafora priželjkivanja smrti u pjesama broj [8] i [27]; metafora

¹³⁵ Vidi: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, Str. 280.

¹³⁶ Pjesme broj: [8], [10], [12], [16], [24] i [28]

¹³⁷ Pjesme broj: [8], [12], [16], [23], [27], [28] i [31]

¹³⁸ Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, 278 i 279

beznađa i uzaludnosti u pjesmi broj [10]; opis obrtanja dana u tamnu noć, što predstavlja metaforu za nesretno stanje lirskoga subjekta, u pjesmi broj [12]; slikovna metafora, odnosno amblem tužna srca koje se utapa u vlastitoj tuzi u pjesmi broj [14]; amblem zarobljene ptice u krletci u pjesmi broj [14]; amblem gorućega srca koje oganj razara u pjesmi broj [14]; katalog usporedbi koje čine metaforički vezan opis koji je metafora za nesretno stanje lirskoga subjekta u pjesmi broj [14]; florealna metaforika u pjesmi broj [28] i metafora emocionalne hladnoće lirskoga subjekta oblikovana motivom tvrdoga srca u pjesmi broj [28].

Nadalje od antiteza valja izdvojiti antitezu između sadašnjega i prošloga vremena u pjesmi broj [8] i antitezu između lirskoga subjekta koji je nesretan i drugih koji su sretni u pjesmi broj [12]. Dominirajući se motiv prolaznosti oblikuje i topoima: *Sic transit gloria mundi* u pjesmama broj [8] i broj [28]; *Rota fortunae* u pjesmama broj [16] i broj [28]; *Cum tempore mutamur* u pjesmi broj [8]. Potonji je topos povezan s motivom opreke između prošlosti i sadašnjosti. Naime uz prošlost se vezuju bogatstvo, raskoš i društveni ugled, a uz sadašnjost se asociraju sužanjstvo i tamnovanje¹³⁹ što se nerijetko oblikuje emblemom krletke i pećine.¹⁴⁰ Od stilskih su postupaka zamijećeni: *conchetto* u pjesama broj [16], [23] i [28] te figura opisa u pjesmama broj [14] i [16]. Od ostalih se retoričkih ukrasa ističu sljedeće stilske figure: retoričko pitanje u pjesmi broj [10] i uzvik odnosno apostrofa uzdaha, koji je karakteristična stilska figura u baroknim plačevima, a pronalazimo ga u pjesmama broj [8], [12], [23], [28] i [31].

Na temelju Kravarove razdiobe tematskoga i figuralnoga pjesništva, prema kojoj je: (...) u tematskome pjesništvu važniji misaoni nacrt, tema teče slobodnije, a figure se apliciraju na samostalno pokrenute motive, koji ne čekaju na njih i ne izlažu im svoj statični lik. Motiv ne pada periodički raspoređenim figurama u zasjedu, već ga metafora mora, tako reći, progoniti i loviti (...),¹⁴¹ smatram da deset analiziranih katarinskih pjesama pripada **tematskome pjesništvu**.

U kontekstu bliskosti *Pjesmarice* s onovremenim kajkavskim rukopisnim pjesmaricama, na što upućuju Zvonar¹⁴² i Bratulić¹⁴³, pri analizi je odabranih pjesama zamijećeno sljedeće: motiv lirskoga subjekta koji je uhvaćen u *pruglo* u pjesmi broj [8]; slični stihovi u pjesmi broj [10] i u *Drnjanskoj pjesmarici* iz 1687. godine; usporedba lirskoga

¹³⁹ Pjesme broj: [8], [12], [14] i [16]

¹⁴⁰ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 282.

¹⁴¹ Kravar, Zoran (2003) *Jedan dijeljeno s tri: Acutezza u Bunića, Gundulića i Đurđevića u: Hrvatska književna baština*, knj. 2, ur. D. Fališevac, J. Lisac, D. Novaković. Zagreb: Ex libris.

¹⁴² Zvonar, Ivan (2009) *Na kajkavskim korijenima: rasprave i studije*. Samobor: Meridijani, str. 207.

¹⁴³ Bratulić, Josip (2014) Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj *Pjesmarici*. *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 290. i 294.

subjekta s *pticom u mriži* u pjesmi broj [16] i usporedba tmurnoga raspoloženja s pelinom u pjesmama broj [16] i [31].

Pri analizi je odabranih pjesama očito i prožimanje *Pjesmarice* s **biblijskim motivima** kao što su: usporedba lirskoga subjekta s biblijskom Evom i njezinim grijehom u pjesmi broj [16]; motiv *mati Eve* kojoj se obraća lirski subjekt u pjesmi [23]; motiv grada Sodome i usporedba patnje lirskoga subjekta s Jobovom patnjom u pjesmi broj [27].

Na temelju provedene analize pokazalo se da je moguće govoriti o *katarinskim pjesmama* kao baroknim pjesmama, a s obzirom na specifičan motivsko-tematski repertoar i izraženu stilsku figuralnost.

6. Izvori

1. *rima* / *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52902>, pristupano 27. srpnja 2019. godine
2. *strofa* / *hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58432>, pristupano 4. rujna 2019. godine
3. *topos* / *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61816>, pristupano 3. rujna 2019. godine
4. Zrinski, Ana Katarina (2014) *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske* [prir. Josip Bratulić]. Zagreb: Matica hrvatska

7. Literatura

1. Bagić, Krešimir (2012) *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga
2. Bartolić, Zvonimir (2006) *Majka Katarina: biografski i književno – povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan – Zrinski & Putni tovaruš: na spomen 330. obljetnice smrti*. Čakovec: Matica hrvatska: Zrinski
3. Bartolić, Zvonimir (2012) *Hrvatska književna enciklopedija*, Knj. 4. Članak: ZRINSKI, Ana Katarina (Frankopan). Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*. [glavni urednik Velimir Visković], str. 548. i 549.
4. Bogdan, Tomislav (2012) *Ljubavi razlike*. Zagreb: Disput
5. Bogišić, Rafo (1998) *Katarina Frankopan – Zrinski*. U povodu 325. godišnjice pjesnikinjine smrti (1673. – 1998.). *Forum*, 37, 7 – 8, 719 – 740
6. Bratulić, Josip (2000) *Leksikon hrvatskih pisaca*. Članak: ZRINSKI, ANA KATARINA, rođena FRANKOPAN. Zagreb: Školska knjiga. [glavni urednik Krešimir Nemeč], str. 801. i 802.
7. Bratulić, Josip (2014) *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici. Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica hrvatska, 277 – 319.
8. Dukić, Davor (2003) *Hrvatska književnost. Neke temeljne značajke*. Rad se nalazi u zborniku radova *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*. Sv. 3: Barok i prosvjetiteljstvo: (XVII-XVIII. stoljeće) / ur. Ivan Golub
9. Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, Vol. 41, No. 61, 273 – 294.

10. Feletar, Dragutin (2003) *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*. Podravina: Časopis za multidisciplinarna istraživanja, 2, 4, 101 – 120.
11. Fališevac, Dunja (1987) *Ivan Bunić Vučić*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber
12. Fališevac, Dunja (1997) *Kaliopin vrt. Studije o hrvatskoj epici*. Poglavlje: Figura u epu (Na primjeru Marulićeve *Judite*). Split: Književni krug Split
13. Fališevac, Dunja (2007) *Concetto* kao pojam barokne poetike i pjesnički postupak
14. u hrvatskoj književnosti 17. stoljeća, u: *Stari pisci hrvatski i njihove poetike*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
15. Franičević, Marin; Švelec, Franjo; Bogišić, Rafo (1974) *Povijest hrvatske književnosti od renesanse do prosvjetiteljstva* (Knjiga 3). Zagreb: Liber, Mladost
16. Georgijević, Krešimir (1969) *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*. Zagreb: Matica hrvatska
17. Jelčić, Dubravko (1997) *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Naklada Pavičić
18. Ježić, Slavko (1944) *Hrvatska književnost od početaka do danas: 1100 – 1941*. Zagreb: Naklada A. Velzek
19. Kombol, Mihovil (1961) *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*. Zagreb: Matica hrvatska
20. Kravar, Zoran (1980) *Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pjesništvu*. Zagreb: Liber
21. Kravar, Zoran (1993) *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska
22. Kravar, Zoran (2003) *Jedan dijeljeno s tri: Acutezza u Bunića, Gundulića i Đurđevića* u: *Hrvatska književna baština*, knj. 2, ur. D. Fališevac, J. Lisac, D. Novaković. Zagreb: Ex libris.
23. Kukuljević Sakcinski, Ivan (1868) *Književnici u Hrvatah iz prve polovice XVII. vieka s ove strane Velebita* (dio pod naslovom: Ana Katarina grofinja Frankopan-Zrinska). *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku* 9, 158-183.
24. Novak, Slobodan Prosperov (1999) *Povijest hrvatske književnosti 3: Od Gundulićeve poroda od tmine do Kačićeva Razgovora ugodnog naroda slovinskoga iz 1756*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus
25. Novak, Slobodan Prosperov (2004) *Povijest hrvatske književnosti, Raspeta domovina*, Svezak I. Split: Marjan Tisak
26. Pajur, Franjo (2014): Ozaljski jezično – književni krug ili Zrinsko – frankopanski književni krug. *Kaj: Časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 47 (229), 3 – 4 (328 – 329), 55 – 68

27. Potočnjak, Saša (2013) *Poetička obilježja književnoga opusa Frana Krste Frankopana* 2013., doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Zagreb
28. Potočnjak, Saša (2015) *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća*. Slavistična revija, 1, 119-134
29. Potočnjak, Saša (2018) *Prvotisak Elegije Frana Krste Frankopana*. Fluminensia, 30 (2018), 2; 7-28, str. 16-19
30. Šercer, Marija (2011) *Žene Frankopanke*. Modruški zbornik, Vol. 4-5, No. 4-5, str. 21-81
31. Šojat, Olga [ur.] (1977) *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće. Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 15/II. Zagreb: Zora; Matica hrvatska
32. Vodnik, Branko (1913) *Povijest hrvatske književnosti: Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća*. Zagreb: Matica hrvatska
33. Vončina, Josip (1977) *Analize starih hrvatskih pisaca*. Split: Čakavski sabor
34. Zvonar, Ivan (2009) *Na kajkavskim korijenima: rasprave i studije*. Samobor: Meridijani

8. Sažetak

Ana je Katarina Zrinski autorica koja je književno i kulturno stvarala u ozaljskome književnojezičnom krugu. Navedenoj se književnici pripisuje trideset pjesama koje ulaze u korpus tzv. *katarinskih pjesama*, a nalaze se unutar djela *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*.

Tema je ovoga rada analiza odabranih deset tzv. *katarinskih pjesama*.

Ta se analiza temelji na metodološkome instrumentariju kako su ga odredili Davor Dukić i Jasmina Lukec u radu *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Naime Dukić i Lukec navode tzv. *katarinske dominante*, a te su dominante sljedeće: ženski lirski subjekt u prvom licu; apostrofiranje tuđe himbe, jala i špota i zazivanje Božje pomoći pri kraju pjesme.¹⁴⁴ Odabrane su pjesme analizirane na sljedećim razinama analize književnoga teksta: motivsko – tematskoj, poetičkoj, retoričkoj i versifikacijskoj razini.

Naposlijetku, u zaključku su analizirane pjesme postavljene u kontekst baroka u hrvatskoj književnosti sedamnaestoga stoljeća.

Ključne riječi: Ana Katarina Zrinski, *Pjesmarica Ane Katarine Zrinski*, *katarinske pjesme*, ozaljski književnojezični krug, poetika

Poetics of *Catherinean poems* in The Songbook of Ana Katarina Zrinski

keywords: Ana Katarina Zrinski, *Songbook of Ana Katarina Zrinski*, *Catherinean poems*, The Ozalj Linguistic and Literary Circle, poetics

¹⁴⁴ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 284.